

Magasinet der tager pulsen
på dansk og international
miljøpolitik

GLOBAL ØKOLOGI

NR. 1 | 18. ÅRGANG | MARTS 2011

TEMA

Et grønt Danmark – hvornår?

Ambitiøse miljødagsordener? s. 8 EU's grønne partier s. 14

Virksomheder og bæredygtighed s. 17 Klimatruslens presserende karakter s. 22

TEMA:

Oppositionspartier de mest ambitiøse

Global Økologi har foretaget en rundspørge til partiernes energi- og miljøordførere om bl.a. trafik, klima og energi, som viser, at oppositionspartierne er mest ambitiøse, når det gælder miljø og klima. De er bl.a. enige om at mindske luftforureningen fra trafikken i de større byer, ved skærpelse af krav til miljøzoner og krav om trængselsafgifter.

Læs mere om undersøgelsen **side 8**

TEMA:

Grønne vindere

Iagttagere spår, at det 21. århundrede i høj grad bliver præget af de grønne partier. Danmark glimrer ved sit fravær. Er der tale om et svigt i det politiske miljø?

Læs mere **side 14**

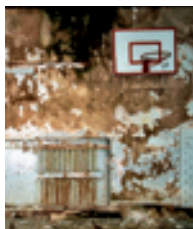

Foto: Mads Eskesen

Tjernobyl 25 år

Tjernobyl er stadig et vigtigt vidnesbyrd om historiens største industriulykke. Undersøgelser peger på, at skaderne er langt mere omfattende end antaget. Hvor sikre er de nye atomkraftværker?

Læs **side 26**

INDHOLD

- 4 **Fornyset indsats for de sidste tigre**
- 5 **Personlige CO2-kvoter til almenvellets bedste**
- 6 **Energisiden der sparer**

7 **TEMA: Et grønt Danmark – hvornår?**

8 **Et grønt Danmark – hvornår?**

Af Tina Læbel, Claus Wilhelmsen og Katrine Vestermark Køber, Global Økologi

12 **Klima og miljø:**

Hvad er det vigtigste en ny regering skal tage fat på?

14 **De europæiske miljøpartier på vinderkurs**

Af Niels Henrik Hooge, Global Økologi

17 **Virksomheder kan tjene penge på bæredygtighed**

Af Josefine Campbell, cand.merc. kom. & minor i CSR og Sustainable Business

20 **Europa bør udvikle en ny ægte grøn økonomi**

Af Bo Normander, Global Økologi

22 **Klimatruslen – hvornår erkender vi dens dramatisk alvorlige og presserende karakter?**

Af Uffe Geertsen, Global Økologi

24 **Støj forbigås i tavshed**

Af Kåre Press-Kristensen, Global Økologi

26 **Tjernobyl 25 år: Skader fortsætter mange år endnu**

Af Niels Henrik Hooge, Global Økologi

28 **Bognyt**

30 **Nyt fra DØR**

32 **Global Økologi udfylder et tomrum**

541 Tryksag 492

Mixed Sources
Product group from well-managed
forests and other controlled sources
www.fsc.org Cert.no. SGS-COC-100343
© 1996 Forest Stewardship Council

Stem grønt!

Christian Ege,
sekretariatsleder,
Det Økologiske Råd

I dette blad kan du læse en undersøgelse af partiernes holdning til klima-, energi- og miljøspørgsmål. Den viser store forskelle i partiernes prioritering af miljøet. Da VKO-flertallet kom til i 2001, betød det en massakre på klima-, energi- og miljøpolitikken. Daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen erkendte selv i 2008, at dette havde været en fejl og bebudede en grøn revolution. Har regeringen levet op til dette løfte? Døm selv.

Det Økologiske Råd opfordrer ved det kommende folketingsvalg til at stemme på partier og kandidater, som vil arbejde seriøst for beskyttelse af klodens klima og for et bedre miljø. Men er de mest presserende spørgsmål lige nu, ikke løsning af den økonomiske krise, sundhedsvæsenet og bevarelse af velfærdssamfundet? Jo, men det må ikke overskygge, at vi også har et ansvar for at aflevere kloden i en tilstand, så vores børn og børnebørn også kan få et godt liv. For det andet kan vi ikke fortsætte en livsform, hvor vi tærer så meget på jordens ressourcer, at det går ud over befolkninger specielt i ulandene, som kæmper med ørkendannelser, lavere høstudbytter, oversvømmelser m.m. som følge af klimaforandringer. For det tredje er miljøspørgsmål en del af det vi opfatter som den daglige velfærd – eller mangel på samme.

Men er vi ikke allerede i verdensklasse? Nej, forestillingen om Danmark som duksedrengen, der beskytter miljøet, mens alle andre bare sviner løs, findes kun i fantasiens verden. Kampen for klimaet og for et bedre miljø foregår i hele verden. Der er punkter, hvor vi er i front, men der er også felter, hvor vi er bagefter. Tyskland og Sverige er fx meget bedre til at sortere affald. Lavenergi huse findes i stort tal i Tyskland, Schweiz og Østrig, men kun i ringe tal i Danmark. Og vi ligger i det hele taget højt med CO₂-udslip pr. indbygger.

Dog har Danmark stadig betydelige styrkepositioner på verdensmarkedet inden for miljø- og energiteknologi, selv om positionen er blevet udhu-

let de senere år. Mest kendt er vindkraften, men det gælder også fjernvarme-teknologi, energibesparende pumper og termostater, vandrensning m.m. Det gavner beskæftigelsen, men det er ingen naturlov at jobbene forbliver i landet. Andre lande rykker stærkt på disse felter, især Kina. Derfor skal vi hele tiden udvikle os for at være i front. Og selv om det er på eksportmarkederne, vi tjener pengene, så er det svært at sælge dansk teknologi i udlandet, hvis virksomhederne ikke kan vise, at teknologien også bruges herhjemme. Det betyder, at vi fortsat har brug for skrappe miljø- og energikrav. Desværre er der flere eksempler på, at Danmark ikke lever op til EU's miljøkrav, fx når det gælder miljøteknologi til landbrug og luftrensningsudstyr til biler, hvor dansk lovgivning halter bagefter, og hvor den moderne teknologi derfor ikke bliver efterspurgt. Vil skrappe miljø- og energikrav ikke lukke virksomheder? Erfaringen viser, at i det lange løb er det en konkurrencefordel, hvis man lærer at spare på ressourcerne og bruger renere teknologi. *Nogle* virksomheder, som har forsømt at følge med tiden, kan bukke under.

Miljøet har også betydning for sundheden. Hvis trafikpolitikken lægger op til, at alle kører i bil – så medvirker det stærkt til mangel på motion, og vi ved, at dette medfører flere sygedage, lavere produktivitet og øget kronisk sygelighed i form af hjerte-kar sygdomme, sukkersyge, visse kræftformer m.m. Også trafikens luftforurening medfører flere sygedage og kroniske lidelser. Flere sygedage lægger pres på velfærdssamfundet. Vi ser desuden en stigning i barnløshed og i medfødte misdannelser, især på drenges kønsorganer, som kan skyldes at vi bliver udsat for farlig kemi.

Klima og miljø er altså ikke en niche. Det handler både om vores fremtid, om sundhed og om bevarelse af vores velfærdssamfund.

Derfor er det ikke en luksus at sige: *Stem grønt!*

Kort nyt

Obamas grønne mål

Præsident Obama bekræftede i sin State of the Union tale d. 27 januar 2011, at USA fortsætter med at forfølge en grøn vækststrategi, der satser på at skabe arbejdspladser og eksportmarkeder indenfor bl.a. solenergisektoren, biobrændstoffer og højhastighedstog. USA er verdens anden største udleder af CO2 (Kina er nu nr. 1). Obama vil øge investeringerne i grøn innovation og energiteknologi. www.greengrowthleaders.org

Vejviser til grøn markedsføring

Forbrugerombudsmanden skaber med ny vejledning klarhed om reglerne for grøn markedsføring. Det giver danske virksomheder nye og bedre muligheder for at markedsføre sig på reelle grønne initiativer. Mangel på klare retningslinjer har afholdt flere virksomheder fra at fortælle om deres grønne indsatser, skriver Dansk Erhverv. www.danskerhverv.dk

Forbedret miljøtilstand udebliver

Danske fjordes tilstande er ikke forbedret tilstrækkeligt til trods for en halvering af næringsstofstiltførelserne, og bør iflg. DMU ved Århus Universitet have ekstra hjælp nu, før klimaændringer låser dem fast i deres nuværende tilstand. Tilførslen med kvælstof skal nedbringes med yderligere omkring 30.000 ton for at være på den sikre side. Regeringens mål er en reduktion på 9.000 ton kvælstof og på lang sigt yderligere 10.000 ton. www.dmu.dk

Foto: Aditya Singh

Tigerens naturlige leveområder indskrænkes, det fører til konflikter. Tigre kan angribe både husdyr og mennesker. Tigreren selv, er jagtet for dens pels og ben.

Fornyset indsats for de sidste tigre

Biodiversitet. Antallet af vilde tigre skal være fordoblet i 2022, ellers frygter eksperter, at de uddør.

■ Af Katrine Vestermark Køber, redaktionssekretær Global Økologi

For 100 år siden strejfede hen imod 100.000 vilde tigere omkring i Asien, nu er der, ifølge WWF-Verdensnaturfondens seneste opgørelse omkring 3.200 tilbage, som fordeler sig på 13 lande. I den kinesiske kalender var 2010 Tigerens år, og forhåbentlig vil det vise sig at have været et vendepunkt for de få tilbageværende vilde tigere. I november sidste år vedtog The International Tiger Forum nemlig et omfattende program 'The Global

Tiger Recovery Programme' til at sikre tigerens overlevelse. Med en samarbejdsaftale mellem de 13 lande, der huser tigre, er målet at fordoble antallet af vilde tigere inden 2022 til 6400 styk. WWF, der var med til at organisere topmødet, er optimistisk, men påpeger, at vi ikke har lang tid til at redde bestanddelen.

Tigere giver sundere skove

Indsatsen for tigrernes overlevelse kommer ikke kun de store katte- dyr til gode. En forbedring af deres levevilkår er samtidig en forbedring af skovområderne. Tigerreservater har, bl.a. pga. deres størrelse, en generel positiv effekt på skovområder og biodiversitet. Tigreren er ligefrem en indikator på en sund og velfungerende skov. Ifølge WWF bidrager sunde tigerreservater til renere vandområder og fødekilder for mennesker. Da skovene des-

uden skaber arbejdspladser giver det god mening at arbejde for tigerreservater. WWF kører i 2011 en skovkampagne, hvor de fortsætter deres arbejde med at redde skove og tigere.

Indien strammer op

Indien er det land i verden med flest vilde tigere. Men selv her er der kun 1.400 tilbage. Derfor arbejder Indien også for at styrke bevaringsindsatsen. Den 13. januar 2011 vedtog det indiske ministerium for miljø og skove at decentralisere og styrke deres National Tiger Conservation Authority (NTCA)s mandat. NTCA arbejder med beskyttelse af Indiens tigere og administrerer Indiens 39 tigerreservater. Decentraliseringen øger NTCAs kapacitet og skal hjælpe med at styrke kontrollen med reservaterne samt forbedre kvaliteten af indsatsen.

Progressivt. Ideen med personlige energi-kvoter tildelt af regeringen kan hjælpe til at sikre en fair og ensartet fordeling af energi, viser ny britisk undersøgelse.

Personlige CO₂ - kvoter til almenvellets bedste

■ Af Tom Levitt, *The Ecologist*, 19 januar 2011

Storbritannien får brug for et system med energirationering inden udgangen af 2020, påpeger en rapport, som er udarbejdet af *All Parliamentary Group on Peak Oil*. Tænketanken, der forholder sig til olieknaphed foreslår, at man uddeler en energitilladelse (CO₂-kvote, red) til hver voksen, som skal bruges, når man køber brændstof eller elektricitet. Folk kan fortsætte med at købe, men skal afskrive energienheder for hvert køb. Der skal tildeles minimale energitilladelser til den enkelte, men ikke være nogen øvre grænse for tilkøb eller salg af overskydende enheder på det åbne marked.

Ideen med energikvoter og personlig CO₂-handel har verseret i over 15 år, men først for nylig seriøst overvejet. En britisk re-

geringsrapport fra 2008 siger, at ideen var ”forud for sin tid med hensyn til accept fra offentligheden”, og omkostningerne var for store.

Personlige CO₂-kvoter

Regeringen vil imidlertid blive tvunget til at genoverveje kvoter, udtaler rapportens forfatter, Shaun Chamberlin, direktør for Lean Economy Connection. ”Uden en plan vil Storbritannien hverken nå at opfylde klimalovens skrappe krav om udledningsreduktion, eller være forberedt på energiknapheden når den opstår, eller være i stand til at opretholde et velordnet marked. Der vil hurtigt opstå brændstofmangel, som vil ramme de mest udsatte i samfundet.”

Chamberlin hævder, at andre forslag, som f.eks. CO₂-beskatning ikke kan garantere en reduktion af udledningerne uden

samtidig at straffe de fattigste. Han mener, at et alternativt handelssystem for energi samt energibesparende kvoter vil opfylde et ”alment formål” med generel reduktion af udledning af drivhusgasser.

”Hvis borgerne blev inviteret til at deltage i udarbejdelsen af hvordan de selv skulle leve med et stejlt faldende CO₂-budget, og fik en garanti for fair og lige adgang til energien, ville klimapolitikken og brændstofpolitikken arbejde i samme retning, og den virkelige verdenssituation, hvor afhængigheden af fossilt brændstof skal reduceres drastisk, ville blive realistisk.”

Rapporten findes her: Report: *Tradeable Energy Quotas*. Oversættelse Bent Kristensen, Global Økologi

Kort nyt

Europas bier

Omkring 60 - 70 % procent af vores mad kommer fra planter, der er bestøvet af bier. I de seneste år er bibestanden i Europa faldet, hvilket nu betyder, at bier er en truet dyreart. Iflg. den tidligere formand for den slovenske biavlerforening Alojz Peterle (EEP, konservative-kristne gruppe) skal forurening med pesticider reduceres for at mindske dødeligheden. Europaparlamentets landbrugsudvalg bakker op med en række bud.

Ny havvindmøllepark

Ny stor havvindmøllepark – Kriegers Flak med op til 200 enorme møller skal opføres 20 km ud for Møns Kyst. Møllerne skal levere grøn energi til en halv million danske husstande og forventes af skabe job til ca. 10.000 danskere om året. Sverige og Tyskland har også udpeget området til vindenergi, og projektet har da potentiale til at blive verdens første internationale elnet til havs (et offshore grid) med elkabler til udveksling af el mellem både Danmark, Sverige og Tyskland.

Indlandsis ved tippingpoint?

Rekordstor afsmeltning på 52% af Grønlands indlandsis, svarende til 950.000 km², fandt sted i sommeren 2010. 2010 var som 2007 et usædvanlig varmt år, og forskere frygter, at selvforstærkende mekanismer er sat i gang. Forskere påpeger, at indlandsisen kan stå overfor et tipping point – altså en hurtig og ofte uigenkaldelig ændring. www.politiken.dk

ENERGISIDEN DER SPARER

En fortsættelse af vores nuværende ressourceforbrug er ikke en mulighed, vi må finde nye veje til en bæredygtig udnyttelse. Ressource-effektivitet, politiske mål og investeringer i grøn innovation vil skabe grobund for nye jobs i EU samtidig med, at vi leverer på klima- og energisiden. EU Kommissionens præsident José Manuel Barroso

Earth Hour 2011 Nedtællingen til verdens største klima-event er begyndt:
26.3. 2011 kl. 20.30
slukker verden lyset for klimaet <http://earthhour.wwf.dk>

Elbiler på de danske landeveje

2000 elbiler ud af de 6000 fabriksfremstillede elbiler der i år kommer til at indtage de

europæiske veje, går til Danmark, viser en rundspørge fra Dansk Elbil Alliance. Fra 2013 kan vi få stort set alle de elbiler, vi efterspørger, siger Lærke Flader fra Dansk Energi. Dansk energi forventer, at en stribe virksomheder får gyldne muligheder for at blive underleverandør til elbilindustrien. Det er elbiler fra Nissan, Peugeot og Renault, der kommer på vejene i 2011. *Nyhedsbladet Dansk Energi*

Foto: Bilmagasinet.dk

One New Change – London shoppecenter på geotermi

I London er Europas største jordvarmepumpe oppe at køre i Englands første eco-shoppingscenter med geotermisk varme. Vandet pumpes op fra ca. 5 km. under jordens overflade, hvor det varmes op af varmere sten, før det når varmepumpen. Det forventes, at den geotermiske varme kan være med til at reducere CO2-udledninger med 30% i 2020. Hvert år forventes energibesparelser på ca. 3 mio. dk. Kr. *The Ecologist*

El-busser der kører OVER biler

Det er ikke science fiction. Nye kinesiske busser 3D Express Coach er så store, at biler kan køre under dem og på den måde reducere trafikpropper.

Busserne kører på el og solenergi, og de kan køre op til 60 km i timen og rumme 1200-1400 passagerer. Iflg. kinesiske kilder er konstruktionerne til 115 km vej til 3D Express Coach-busserne i Beijing's Mentougou distrikt allerede begyndt.

Se evt. video på YouTube.

Grøn motorvej i Finland

Finland håber på en ny grøn motorvej med tankstationer til biobrændstof og ladestandere til el-biler. Der satses på regionale ressourcer til bl.a. ethanolproduktion. På strækningen skal der også installeres geotermiske varmepumper og information om køreadfærd. Den grønne motorvej er 130 km lang og går fra Syd-finland til Rusland, realisering kræver dog EU-midler. *Ingeniøren*

ÆRØ PÅ VEJ

Marstal Fjernvarme går foran med verdens største solvarmeanlæg. Fra 1. maj til 1. oktober er Marstal bys forbrug dækket med 100% solvarme. Anlægget (på 18.365 m²) er opført med støtte fra EUs 5. rammeprogram og Energistyrelsen

GLOBAL ØKOLOGI

TEMA 1 | 2011

Et grønt Danmark – hvornår?

Danmark har i de senere år oplevet en historisk stigning i eksporten af energi- og teknologiudstyr, vi kan (stadig) bryste os at være gode til vindkraft, fjernvarme-teknologi, energibesparende pumper og termostater m.m. Vi har i kraft af EU-lovgivning og egne nationale krav løst mange af de udfordringer, vi har stået overfor på energi- og klimaområdet på en yderst tilfredsstillende måde.

Det skal vi blive ved med. For udfordringerne er til stadighed store, og til forskel fra tidligere, er vi ikke de eneste der fører an i miljø- og klimakampen. Danmark er et af de lande i verden, der udleder aller mest CO₂ pr. indbygger. Vi lever ikke op til EU's miljøkrav, fx når det gælder miljøteknologi til landbrug, luftrensingsudstyr til biler, og senest forsøger vi at udsætte EU's krav om rent vandmiljø i 12 år! Det er langt fra godt nok, og det påvirker både vores sundhed og miljø, og skader vores eksport af energiteknologi, fordi de moderne teknologier ikke efterspørges.

I dette nummer af Global Økologi har vi valgt at sætte fokus på 'Et grønt Danmark'. Vi har bl.a. spurgt klima-energi- og miljøordførere fra de forskellige partier, hvordan de vil sikre, at vi overholder EU's luftkvalitetskrav, om de vil støtte elbiler økonomisk, og om de vil være med til at begrænse den skadelige flytrafik. Du finder svarene i artiklen, der starter på side 8.

Reaktioner og kommentar til hvad en ny regering skal tage fat på – kan du læse om på side 12.

Selvom Danmark på mange måder har været 'den grønne duks', så har vi til forskel fra andre lande i Europa ikke noget grønt parti. Læs analyse og betydningen af grønne partier på s. 14.

Hver femte virksomhed i Danmark tjener penge på at være grøn – og udvikle bæredygtige strategier, hvorfor og hvordan virksomheder kan gå til den opgave, kan du blive klogere på i artiklen om grøn innovation side 17.

Udenfor temaet kigger vi nærmere på et problem, der bliver overhørt i tavshed – nemlig støjforurening. Selv om løsningerne er velkendte, bliver de gentagne gang skudt til hjørne. En katastrofe, der ikke har været til hverken at overse eller overhøre, er atomreaktorkatastrofen i Tjernobyl. I april er det 25 år siden, at reaktor 4 eksploderede og sendte radioaktivitet ud der var flere hundrede gange værre end ved atombombningerne i Nagasaki og Hiroshima. Området er stadig ubeboeligt og skaderne for de berørte mennesker fortsætter og ser ud til at være mere omfattende end tidligere antaget. Bliv opdateret på s. 26.

God læselyst, redaktionen.

Et grønt Danmark – hvornår?

Politik. Oppositionspartierne er mest ambitiøse, når det gælder miljø- og klimadagsordenen, viser rundspørge fra Global Økologi.

■ Af Tina Læbel, Claus Wilhelmsen og Katrine Vestermark Køber, Global Økologi

Hvis du ønsker, at en kommende regering efter det næste valg, skal have en stærk miljøprofil, kan du med fordel sætte dit kryds ved et af oppositionspartierne, viser Global Økologis rundspørge '13 spørgsmål om miljø og klima'. Enhedslisten scorer 13 ja'er, SF og Radikale begge 12 ja'er ud af 13 mulige, mens Konservative kun scorer 7 ja'er, og Dansk Folkeparti scorer 2 ja'er (ud af 6 mulige). Desværre var det ikke muligt at få svar fra de største af landets partier Venstre og Socialdemokratiet.

Ja betyder bl.a., at oppositionspartierne samlet er enige om at gøre noget ved luftforureningen fra trafikken i større byer, bl.a. ved skærpelse af krav til miljøzoner og krav om trængselsafgifter, samt ved at indføre krav om lukkede partikelfiltre på vare- og personbiler.

Det betyder, at de er enige om at naturarealet skal øges, men ikke helt til hvor meget.

Oppositionspartierne vil desuden afskaffe

klagegebyret på 3000 kr. for grønne organisationer til Miljø-klagenævnet.

og de er også enige om at Danmark, når det gælder farlig kemi, kan gå i spidsen med midlertidige forbud for hormonforstyrrende stoffer i produkter til børn.

Det er også værd at bemærke, at der er bred enighed alle partier imellem, når det gælder opbakning til tilskud til klimatilpasning til private og støtte til energigenerering af boliger. Selvom sidstnævnte dækker over flere muligheder.

Overraskende er det, at SF siger nej til, at energipriserne i industrien skal stige, så de afspejler de reelle omkostninger, mens konservative siger ja. I det følgende kan du læse de uddybende svar og mere om baggrunden for at stille dem.

TRANSPORT

– bred enighed om at sænke CO₂-udslip

Alle partier (undtagen Dansk Folkeparti, DF) tilkendegiver, at de er villige til at bruge økonomiske virkemidler for at reducere CO₂-

udledninger fra den hastigt voksende biltrafik, men når der mere specifikt bliver spurgt til indførelse af en simpel kørselsafgift, er de Konservative (C) afvisende: "Vi har verdens højeste! (kørselsafgift, red). Og danskerne kører stadig som i alle andre veludviklede lande." De Radikale (B) ser ingen problemer i en kørselsafgift, for mange bilister aflæser i forvejen deres kilometertæller til deres forsikringselskab. Socialistisk Folkeparti (SF) vil kun indføre en kørselsafgift for lastbiler og en betalingsring om KBH samt give yderligere rabat via registreringsafgiften til biler, der kører langt på literen. Enhedslisten (Ø) mener, at indtægter fra kørselsafgifter skal bruges til bedre og billigere kollektiv trafik.

– elbiler: måske fortsættelse af afgiftsbe- gunstiggelse

DF siger som det eneste parti, klart nej til at støtte udvikling af elbiler, mens C er mere nølende: "Løsningen pt. er hybridbiler evt. med brændselsceller, men vi vil gerne støtte dem, når elbilen er kommet sig over sine bør-

nesygdomme". Både SF og B er positive, dog med den bemærkning, at det vil komme an på batteriteknologiens udvikling, og B vil ikke lægge sig fast på om forlængelsen skal forløbe helt til der er 100.000 elbiler.

– miljøzoner, trængselsafgifter og lukkede partikelfiltre – ja fra oppositionen

Ikke kun CO₂ er et problem, når det gælder trafik. Som Det Økologiske Råd flere gange har påpeget, så er luftforureningen med bl.a. farlige partikler og NO_x (kvælstofdioxid) for høj i de større byer, og senest har regeringen bedt EU om udsættelse for at opfylde grænseværdien for NO_x. Oppositionen er klar til at gøre noget ved problemet, alle ønsker fx at kravet om lukkede partikelfiltre også udvides til at omfatte vare- og personbiler, mens C ikke mener det vil fungere i praksis.

Også når det gælder skærpelse af kravene til miljøzoner og indførelse af trængselsafgifter er oppositionen enig. SF svarer bl.a.: "Hvis vi får regeringsmagten efter næste valg, vil vi styrke indsatsen mod luftforureningen kraftigt, bl.a., ved at skærpe kravene til miljøzoner og indføre betalingsring. Kommunerne skal i større omfang selv have adgang til at fastsætte regler til beskyttelse af borgerne og det lokale miljø mod støj og møg." C anser det for vigtigt at opfylde luftkvalitetsdirektivet, og skrappe krav i miljøzonerne kan være en fin idé, men de er ikke tilhængere af trængselsafgifter: "Det vil hurtigt komme til at virke som en ekstra skat, men grønne omlægninger af afgifterne, der sænker det samlede skattetryk, ser vi gerne på, ligesom vi skal styrke den offentlige transport og mulighed for at koordinere bil-, bus- og togkørsel omkring de store byer."

– flyrejser kan blive pålagt passagerafgift

Som trafikken på land, stiger også trafikken til luft, endda endnu mere. Fra 1995-2005 steg flytrafikken med 73% i EU, mens biltrafikken 'kun' steg med 18%. Forureningen er ca. tre gange så slem, som fra biltrafik, fordi den udledes i de højere luftlag. Alle partier siger ja til en afgift på flyvning, C mener dog den skal gennemføres internationalt evt. gennem FN. SF vil genindføre en afgift på 75 kr. pr. passager (som regeringen afskaffede), men har ingen planer om en differentieret afgift: "Problemet er, at en høj afgift på fx interkontinentale flyvninger vil få folk til at tage til Sverige eller Tyskland og starte deres flyvning derfra. En høj afgift her kræver aftaler i EU eller bredere." B er åben overfor en differentiering: "Den unødige trafik skal beskattes hårdt."

NATUR OG LANDBRUG

– Naturearealet skal øges

Manglende plads til naturen er den væsentligste faktor for Danmarks faldende biodiversitet, derfor er det afgørende, at nogle arealer tages ud af den intensive landbrugsdrift og udlægges til natur eller ekstensiv græsning, hvis vi i fremtiden skal have en rigere natur. Oppositionen er parat til at forøge naturearealet, mens C ikke vil lægge sig fast på et egentligt tal, men henviser til de kommende vandplaner, og at de generelt støtter løsninger med størst effekt i forhold til de samfundsøkonomiske omkostninger. Ø foreslår, at 1/3 af Danmarks areal udlægges til natur og påpeger: "Vi arbejder for 100% overgang til økologi, som et led i dette har vi aftalt med resten af oppositionen, at det økologiske areal skal tredobles frem til 2020". B øn-

sker at fordoble naturearealet, mens SF ønsker at ca. 3,5% af landet fastsættes som vild natur, omkring 31,5% skal målsættes som ekstensivt udnyttet natur og 65% af landet kan udnyttes intensivt (Iflg. Miljøstyrelsen udgør naturearealet i dag ca. 10%, skov udgør ca. 10% og agerlandet ca. 60% af DK's areal, resten er bybebyggelse).

Når det gælder om at passe på det fremtidige grundvand og herunder fx øge afgiften på pesticider og forbyde brug af Round up om efteråret (som foreslået af Det Økologiske Råd for nyligt), så erklærer SF og Ø sig enige i begge tiltag. For C ligger et forbud om efteråret ikke i kortene, og der henvises generelt til aftalerne i Grøn Vækst. B har ikke svaret på spørgsmålet.

FARLIG KEMI

– Stort set enighed om midlertidige forbud mod hormonforstyrrende stoffer

På trods af EU's kemikaliereform REACH, så kniber det stadig med at bruge forsigtighedsprincippet og få forbudt farlige kemikalier, senest har Danmark med sit forbud mod bisfenol A i produkter til børn, skabt præcedens herfor i EU. Den fremgangsmåde erklærer både Ø, B og SF sig enige i, og også i at den kan bruges i fremtiden for andre farlige stoffer. C mener, at vi som udgangspunkt bør agere i fællesskab i EU, men erkender at processen ofte er fodslæbende og skammer sig ikke over, at Danmark af og til går forrest.

– Grønne afgifter på farlig kemi kan være problematisk

Ø og B erklærer sig enige i, at for stoffer som er problematiske (men hvor et forbud ikke er muligt) er en af vejene til at begrænse →

OM VORES RUNDSPØRGE:

Spørgsmålene er bredt sammensat ud fra sammenfaldende interesser mellem Global Økologis redaktion og Det Økologiske Råd. Spørgsmålene er sendt via e-mail til partiernes klima- og energiordførere samt miljøordførere. Der er blevet ringet og rykket på mail, for udeblevne svar.

DF's miljøordfører ønskede ikke at deltage. Socialdemokratiet havde ikke tid, det samme gælder sandsynligvis Venstre. Kristendemokraterne tilkendegav, at de ville svare, men deres svar udeblev. Liberal Alliance lod ikke høre fra sig. Besvarelserne i deres fulde længde kan ses på www.ecocouncil.dk – under Global Økologi.

brugen at pålægge grønne afgifter. SF er positiv, men siger: "Der er en masse skatteteknisk bøvl med den slags, men det må kunne overkommes. Andre og supplerende muligheder er negativ mærkning." C svarer nej: "hvis et forbud ikke er muligt, så vil særlige grønne afgifter som regel heller ikke være det. Men på fælleseuropæisk plan vil vi være fremme i skoene for at sigte efter de højeste standarder, og hvis der er solid, videnskabelig dokumentation, så er vi åbne for at se på de enkelte stoffer en gang mere på nationalt plan."

OPPOSITION VIL AFSKAFTE KLAGEGEBYR

De adspurgte partier i oppositionen svarer alle ja til at afskaffe det klagegebyr som blev indført for nyligt for klager over Miljøloven, og som med Det Økologiske Råds klager over godkendelser af husdyrbrug ville have kostet Det Økologiske Råd over en million kr. C siger nej.

KLIMATILPASNING OG ENERGIRENOVERING AF BOLIGER

– Bred enighed om økonomisk motivation til boligejere der energi- og klimasikrer

Alle partier, der har svaret, er enige i, at boligejere skal have en økonomisk håndsrækning, når det gælder om at få gang i energirenoveringen af boliger, som pt. tegner sig for ca. 40% af vores energiforbrug. Det er dog langt fra Det Økologiske Råds forslag om en grøn ejendomsbeskatning eller Klimakommissionens forslag om tvungen opsparing,

der vinder gehør. DF svarer: "En omlægning af ejendomsskatten, er tvivlsom, idet sådanne tiltag er meget dyre. En ESCO model for private, er måske en løsning, men set i relation til hvordan denne ordning fungerer i dag, er en privat ESCO model alt for lille, til at det kan lade sig gøre." B er enige i at ejendomsskatterne ikke skal bruges til energiformål: "Vi mener at ejendomsskatten skal løse andre opgaver, f.eks. øge ligheden og hindre bobler på boligmarkedet." Ø foretrækker en ordning med billige lån, der betales tilbage i takt med, at energibesparelserne fører til lavere energiregninger. C mener energirenoverede boliger skal indeholde sin egen grønne energiforsyning, som skal være skattefri. SF nævner bl.a. at de arbejder på, at gøre gevinsterne langt mere synlige for den enkelte ejer/lejer og for at energiselskaberne får en udvidet forpligtelse til at sætte fokus på energirenovering. Det er desuden vigtigt, at der gives sikkerhed for, at man kan få et energilån – også i områder med faldende ejendomspriser. Escos ordninger, hvor udgiften til renoveringen betales tilbage i takt med besparelsen på energiregningen er en mulighed, siger SF videre.

Når det gælder privates egne initiativer til at reducere fx lokal afledning af regnvand, som kan hindre oversvømmelser ved kraftige regnskyl, erklærer alle, at det er et initiativ, de godt vil støtte. SF nævner at en mulighed er at nedsætte vandafledningsafgiften.

REEL PRIS PÅ FOSSILE BRÆNDSLER

– Overraskende uenigheder om erhvervslevets bidrag

I dag er det især erhvervslivet som for konkurrenceevnens skyld, ikke betaler reelle energiafgifter. Mens afgifterne i husholdningerne mere afspejler de reelle udgifter og måske endda er højere. På spørgsmålet om øget brug af grønne afgifter på fossile brændsler og i særdeleshed for erhvervene, svarer C overraskende ja, mens SF- måske ligeså overraskende svarer nej. SF uddyber: "I den nuværende krise mener vi ikke, at det er forsvarligt at hæve afgifterne mere end der allerede er besluttet i Forårspakke 2.0. I stedet for vil vi afsætte 1 mia. kr./år til skattefordele eller tilskud til virksomheder, der investerer i energibesparende teknologi mv. Vi vil også hæve de meget lave energiafgifter på landbruget, især for deres kørende maskiner." DF mener ikke der er grund til nogle tiltag: "Danmarks udledning af drivhusgasser udgør 0,2% af verdens udledning. Derfor har danske tiltag ingen effekt på klimaets forbedring eller det modsatte." B svarer ja: "Ja. Det har vi foreslået i vores skatteudspil 'Skat Der Virker', som vi har valgt at give en stærk grøn profil."

13 SPØRGSMÅL OM MILJØ OG KLIMA

Enhedslisten

 Socialistisk
Folkeparti

Radikale

Konservative

 Dansk
Folkeparti

1	Vil I sikre opfyldelse af EU's luftkvalitetskrav ved, bl.a. at skærpe kravene til miljøzoner i de større byer og indføre trængselsafgifter indenfor 12 måneder efter valget?	Ja	Ja	Ja	Måske. (Nej til trængselsafgifter)	–
2	Vil I udvide kravet om lukkede partikelfiltre til også at omfatte vare- og personbiler?	Ja	Ja	Ja	Nej	–
3	For at reducere landbrugets brug af pesticider, vil I da forbyde brug af Round up om efteråret og øge afgiften på sprøjte-gifte?	Ja	Ja	–	Nej. (Grøn vækst sikrer allerede afgifter)	–
4	Hvor store arealer skal tages ud af intensiv landbrugsdrift og omdannes til enten natur eller ekstensivt landbrug (primært græsning)?	Ja. (1/3)	Ja. (3,5% = vild natur 31,5% = ekstensivt)	Ja. (Fordobl. af nuv. naturareal)	Ja. (Minus fast- læggelse af tal)	–
5	Støtter I, at Danmark går i spidsen med midlertidige forbud for særligt farlige hormonforstyrrende stoffer i produkter rettet mod børn – for at få et senere forbud igennem i EU – som det lykkedes med bisfenol-A i 2010?	Ja	Ja	Ja	Måske	–
6	Vil I indføre grønne afgifter på andre udvalgte særligt farlige kemiske stoffer (hvis et forbud ikke er muligt foreløbig), så alternativer fremmes, indtil stofferne kan forbydes i EU?	Ja	Ja	Ja	Nej	–
7	Vil I afskaffe klagegebyret for grønne organisationer på 3.000 kr. til Miljø-klagenævnet?	Ja	Ja	Ja	Nej	–
8	Vil I være med til at anvende yderligere økonomiske virkemidler til at sænke transportsektorens CO2-udslip? – herunder indføre en simpel kørselsafgift (km/l), indtil der en dag kan indføres roadpricing?	Ja	Ja. (For lastbiler)	Ja	Ja. (Nej til kørselsafgift)	Nej
9	Vil I være med til at sikre, at der er mindst 100.000 elbiler på de danske veje i 2020? Bl.a. ved at fortsætte en afgiftsbegunstigelse efter 2015?	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
10	Vil I arbejde for at reducere/minimere den klimaskadelige flytrafik ved en forhøjet og differentieret passagerafgift (oprindeligt indført som afgift på luksusforbrug), opdelt på indenrigs- Europa og internationale flyvninger	Ja	Ja	Ja	Ja. (FN-regi)	Nej
11	Vil I arbejde for, at der i fremtiden bliver tilskud til borgere, der via lokale initiativer som fx grønne tage eller lokal afledning af regnvand er med til at klimasikre mod oversvømmelser forårsaget af stigende kraftige regnmængder?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
12	Vil I støtte øget brug af grønne afgifter, så prisen på fossile brændstoffer kommer til at afspejle de reelle omkostninger, inklusive klimaskaderne? Herunder specielt for erhvervene?	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej
13	Vil I sikre, at der bliver en større økonomisk motivation til at energirenovere boliger? Hvis ja: Skal vi omlægge ejendoms-skatten, eller skal vi have en tvungen energiopsparing som foreslået af Klimakommissionen? Eller har du et tredje forslag?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Resultat		13 Ja	12 Ja	12 Ja	7 Ja	2 Ja (ud af 6)

Klima og miljø:

Hvad er det vigtigste en ny regering skal tage fat på?

Fastsæt en vej for opfyldelse af CO₂-mål i den ikke-kvotebelagte sektor

■ Martin Lidegaard, formand Concito

Det allervigtigste en ny regering skal tage fat på, på energiområdet, uanset hvilken farve den får, er hvordan vi får lavet CO₂-reduktioner udenfor de kvotebelagte områder, dvs. især på transport- og landbrugsområdet. Her har regeringen end ikke udlagt en sti til, hvordan vi skal nå de fastsatte mål om en 20% CO₂-reduktion i 2020 (i forhold til niveauet i 2005). Oppositionspartierne har i deres klimaudspil lanceret et mål om 30% CO₂-reduktioner i 2020, men de skylder stadig at fortælle os, hvilke virkemidler de vil bruge.

Man skal huske på, at der ikke er tale om nogen nem opgave, men omvendt så er der tale om en meget væsentlig opgave, for cirka halvdelen af vores CO₂-udledninger kommer i dag fra den ikke kvotebelagte sektor, med transportsektoren som den største og hurtigst voksende udleder. Derfor er det vigtigt, at vi for alvor kommer i gang med en strategi for udbredelsen af elbiler, alternative drivmidler i den tunge transport og road pricing.

Når det gælder vores nationale energistrategi, så er der nu udstukket en vej, som omfatter energibesparelser og udbygning af den vedvarende energi. Du kan

diskutere hvor ambitiøs udspillet er, men set i det store billede er vi på rette vej her. www.concito.dk

Kvote/ikke kvotebelagte sektor: De ikke-kvotebelagte sektorer omfatter jordbrug, affald, industrigasser, transport samt den ikke-kvotebelagte del af energisektoren og industrien – transporten bidrager til de største udledninger i den ikke-kvotebelagte sektor. Den største del af energisektoren er kvotebelagt, men ikke anlæg under 20 MW, herunder husholdningernes centralvarmeanlæg (Red).

Red hvad reddes kan!

■ Ella Maria Bisschop-Larsen, præsident Danmarks Naturfredningsforening

Efter ti år med målrettede afmonteringer af alle natur og miljøindsatser gælder nu brandmandens lov: Red hvad reddes kan! Opgaverne foran os er således betydelige.

Danmark skal have sin første nationale naturplan, hvor naturen har førsteprioritet. Planen skal blandt meget andet sikre mere og bedre natur og bedre sammenhæng i naturen, i skoven og i landbrugslandet og mindre fragmentering. Målet er, at en tredjedel af det danske landareal skal være vedvarende natur. Der skal ske en betydelig indsats for at bevare og genoprette eksisterende natur

og det skal ske, før der etableres ny natur. Vi skal sikre beskyttelsen af naturlige skove og af havets natur. Indsatserne skal hvile på et solidt fundament af en videnbaseret naturforvaltning, der målrettet er blevet nedbrudt de sidste ti år.

Samme årtis manglende natur og miljøindsats har afsløret, at en ægte indsats kræver ægte engagement. Derfor skal vi gøre op med den vanetænkning, der blandt andet får nogle politikere til at sige, at vi kan takke landbruget for vores velfærd. Danmarks Naturfredningsforening siger, vi kan takke naturens mange ydelser for vores velfærd.

I det lys er det logik, at vi starter med at indfase et 100 procent økologisk drevet landbrug inden 2040 til gavn for naturen, befolkningen og samfundsøkonomien.

Ved at ændre præmissen og give naturen reel førsteprioritet også over erhvervsinteresser, kan vi nå at sikre, at også fremtidige generationer har rent drikkevand, sunde madvarer, medicin og bestøvning af planter for bare at nævne nogle af naturens ydelser.

Dyrt? Ja – men endnu dyrere at lade stå til. Det har de sidste ti år trods alt lært os. www.dn.dk

Prioriteringer. Global Økologi har spurgt fire aktører på området hvad de mener: Den grønne tænketank Concito, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Erhverv og Det Økologiske Råd.

Massive investeringer i grøn markedsudvikling

■ Søren Dyck-Madsen, energi- og klimamedarbejder Det Økologiske Råd

Danmark har en række virksomheder, som fortsat er internationalt førende på energi og miljø-området.

Disse virksomheder er kommet bedst gennem den internationale krise, og trækker nu dansk økonomi. Deres styrkepositioner skal vi turde bygge videre på.

En ny regering skal derfor turde udpege vinderstrategier og satse på dem. Det betyder, at støtte til forskning og udvikling skal udvides markant på disse områder, og det betyder, at vi skal indrette vores hjemmemarked via justeringer i både skatter og afgifter

og ved at sætte ambitiøse standarder, så dette hjemmemarked bringes til at efterspørge de produkttyper, som vi forventer, danner ryggraden i dansk eksport i de kommende årtier.

Det betyder også, at en ny regering skal gennemføre omlægningen bort fra de fossile brændsler via energibesparelser over til vedvarende energi. Det vil have en positiv værdi for Danmark, og vil styrke mulighederne for netop vores energi- og miljøvirksomheder på et verdensmarked.

Derfor skal energispildet i Danmark bringes markant ned, og potentialet er stort, men der skal tilskyndelser til. Energiselskabernes

forpligtelser skal udvides. Der skal oprettes en supplerende tilskudsordning til energibesparelser. Der skal stilles ambitiøse komponentkrav i bygningsreglementet. Industri og erhverv skal skubbes til at gennemføre rentable energibesparelser. Det offentlige skal gå forrest. Der skal sættes på eldrevne biler. Vi skal have globale krav til skibe og fly. Vi skal turde favorisere energieffektiv transport. Vi skal udbygge kollektiv trafik, og satse på cykler til de korte ture.

Jo før en ny regering tager fat, jo bedre vil økonomien være for Danmark.
www.ecocouncil.dk

Pluk de lavest hængende frugter først

■ Jesper Højte Stenbæk, chefkonsulent Dansk Erhverv

For Dansk Erhverv handler det dels om at sikre vores medlemsinteresser, det handler på transportområdet især om fragt af gods (bl.a. speditører og vognmænd), men også om producenter af fx enzymer til bio-brændsel. Lige så vigtigt, så har vi 15.000-16.000 andre virksomheder som medlemmer, hvis medarbejdere skal på arbejde hver dag. Endelig skal alt dette fungere, så klimaet ikke falder sammen.

På den korte bane er der flere ting, vi mener skal frem i lyset, dels vores alle sammens kørselsadfærd og udvikling af teknologiske

tiltag til at reducere brændstofforbruget. Ved at sænke farten kan man faktisk opnå en brændstofbesparelse på 6-12%. På den lange bane, skal vi finde erstatninger for diesel og benzin, her er det vigtigt, at en ny regering ikke lægger sig fast på en enkelt afløser fra start af, da der ikke pt. kan udpeges én klar afløser. Samtidig mener vi, at bæredygtige løsninger skal findes i et internationalt samarbejde mellem erhvervsliv og offentlig forskning. Og jeg må fx sige, at lastbiler på el, pt., er en no-go løsning.

Hvis den kollektive trafik skal blive mere attraktiv, så skal den være pålidelig og sikker.

Små marginaler som konstante forsinkelser (5-10 min) giver enorme produktionstab og betyder, at folk hellere tager bilen.

Politikerne bør støtte op om landbruget, og på endnu længere sigt husholdningerne og virksomhederne som leverandør af energi, vel at mærke energi produceret på affald. Samtidig må vi ikke stirre os blinde på eksisterende muligheder, men fx også inddrage udvikling af løsninger, der pt. ikke er markedsklare som fx bølgeenergi eller brændstofproduktion vha. plankton o.lign.

www.danskerhverv.dk

BÜNDNIS 90 DIE GRÜNEN

Grønne partier. Iagttagere spår, at det enogtyvende århundrede i høj grad vil blive præget af de grønne partier. Danmark glimrer ved sit fravær. Er der tale om et svigt i det politiske miljø?

■ Af Niels Henrik Hooge,
redaktionsmedlem Global
Økologi

Det politiske landskab i Danmark, afviger markant fra resten af Europa og først og fremmest fra vores nabolande: De midter- og venstrepartier, man finder andre steder, ser man også i Danmark, hvorimod højrepartierne (Dansk Folkeparti og Liberal Alliance) synes at være overrepræsenterede. Den mest markante afvigelse manifesterer sig imidlertid i fraværet af et klassisk miljøparti. Det betyder på den ene side, at muligheden for at afgive sin stemme således, at den giver 'mest grøn valuta for pengene' ikke eksisterer for de danske vælgere, sådan som den gør for næsten resten af den europæiske vælgerbefolkning. Og på den anden side, at miljøbevidstheden i befolkningen og erhvervslivet for længst har overhalet det etablerede politiske miljø. De fleste af

partierne i Folketinget er med andre ord blevet stopklodser for hurtige fremskridt i forbindelse med bæredygtig udvikling, afbødning af klimaforandringerne og grøn vækst i erhvervslivet og den offentlige sektor.

Hvad enten man opfatter denne udvikling som en anomali, systemisk fejl eller et resultat af befolkningens ønsker til det politiske miljø og dets evne til at honorere dem, er det ubestrideligt, at fraværet af den politiske nøgleinstitution, som et miljøparti repræsenterer, undergraver og forsinker miljømæssige fremskridt i samfundet. I det følgende ses der nærmere på, hvad der forstås ved begrebet 'miljøparti', miljøpartiernes udvikling i Europa og udsigten til, at vi får et sådant parti i Danmark.

Begrebet miljøparti

Man kan argumentere for, at ikke to partier er ens, selv når de forfølger de samme overordnede mål, fordi de for at vinde tilslutning er nødt til at tilpasse sig de specifikke lokale, nationale og regionale forhold. I betragtning af, at der alene i Europa findes et halvt hundrede politiske partier, der opfatter sig selv som grønne, er det ikke desto mindre muligt at uddrage visse fællestræk som tegner en skabelon for, hvad et grønt parti indeholder. Muligheden for at sætte miljøpartibegrebet på en standardformel hænger ikke mindst sammen med, at 37 af disse partier har sluttet sig sammen i et stort, overnationalt parti, *European Green Party (EGP)*, som arbejder for at skabe en fælleseuropæisk politisk platform. Disse partier har tillige dannet deres egen grønne gruppe i EU-parlamentet.

Groft sagt kan man sige, at det overordnede princip for ethvert grønt parti er, at det – selvom det naturligvis ikke kan monopolisere miljøaktiviteterne i et givet politisk forum – giver miljøtemaer og bæredygtighedsstrategier forrang i forhold til alle andre politiske dagsordner i sin egen politikudvikling. I praksis betyder det, at hvis en politisk dagsorden kommer på tværs af effektiviteten i den måde, hvorpå partiet forsøger at realisere sin grønne politik på, må denne dagsorden vige.

Europæiske miljøpartier på vinderkurs

miljöpartiet de gröna

Næsten lige så vigtigt som at opstille en politisk dagsorden og finde metoder, hvorved den kan realiseres, er den måde, hvorpå de grønne partier definerer sig selv. Af samme grund indgår ordene 'grøn', 'miljø' eller 'økologisk' som tommelfingerregel næsten altid i partiernes navne. Imidlertid skal man være opmærksom på, at begrebet 'grønt parti' indeholder en objektiv, global dimension, der kun vanskeligt lader sig gradbøje. Når man definerer sig selv som et 'rigtigt' grønt parti, må man finde sig i at blive vurderet efter en anden målestok end de andre politiske partier, fordi standarden automatisk er en anden.

Søger mod midten

Traditionelt har miljøpartierne altid ligget en smule til venstre for midten, men i de senere år har de fulgt den almindelige søgning hen imod centrum. Karakteristisk for medlemspartierne i EGP er således, at der er tale om pragmatisk arbejdende midterpartier, der i de sidste tyve år har indgået i regeringskoalitioner med begge de politiske fløje i sammenlagt sytten europæiske lande: F.eks. indgik de Die Grünen i en regeringskoalition med de tyske socialdemokrater, Les Verts har siddet i regering med det franske socialistparti og Vihreä er for tiden en del af en finsk borgerlig regeringskoalition. Den fase, hvor miljøpartierne blev betragtet som uansvarlige protestpartier er for længst forbi, og mange iagttagere mener, at hvor det attende århundrede var de liberale partiers århundrede og det tyvende socialdemokraternes, vil det enogtyvende århundrede blive præget af de grønne partier.

Bündnis 90 / Die Grünen

Med mere end 50.000 medlemmer er det største og mest indflydelsesrige miljøparti i Europa de tyske grønne (Die Grünen og de østtyske Bündnis 90), partiets historie kan bruges som afsæt til at forstå de andre partiers udvikling. Partiet er som næsten alle andre grønne partier opstået gennem interakti-

on med miljøbevægelser og grønne NGO'er: I midten af halvfjerdserne havde antallet af miljøborgerinitiativer i Tyskland nået et halvt hundrede tusinde og antallet af aktivister over en million. Imidlertid var de ikke i stand til at bryde igennem til det etablerede politiske miljø, og der udviklede sig en 'kritisk masse', som i 1980 førte til dannelsen af partiet. Tilknytningen til miljøbevægelserne og de grønne NGO'er har partiet i vid udstrækning beholdt i løbet af sit trediveårige virke.

Die Grünen prioriterer, som andre miljøpartier værdipolitik som i hovedsagen baserer sig på økologisk forståelse, accept af religiøsitet og spiritualitet, respekt for individuel livsstil og vægtning af praktisk økologi. I forhold til venstre-højre koordinaterne definerer partiet sig som 'ikke venstre, ikke højre, men helt fremme', dvs. i spidsen for en ny innovativ politik i spændingsfeltet mellem økologi og økonomi. Internt konkurrerer fløje, hvis ene pol udgøres af økosocialister og økofundamentalister ('fundier') og anden

pol af realpolitisk orienterede reformister og pragmatikere ('realoer'), der anerkender nødvendigheden af en grøn markedsøkonomi – om end polariseringen gennem årene er blevet mindre.

På tværs af fløjene eksisterer et multifacetteret netværk af politiske grupperinger, hvoraf den vigtigste er den økofeministiske. Den feministiske dimension har hele tiden været konstituerende for partiets selvopfattelse og giver sig udtryk i kønskvoteringer i alle partiets repræsentative forsamlinger. Strukturelt er partiet karakteriseret ved kollektiv ledelse, adskillelse mellem politisk mandat og partifunktion og rotation i besættelsen af de forskellige embeder.

Det grønne gennembrud

Partiets store gennembrud på den nationale og internationale scene kom i 1998, da det gik i regeringskoalition med socialdemokraterne og erhvervede tre ministerposter. Regeringsdannelsen var samtidigt en sejr for partiets realfløj, ledet af den senere →

Ledende talsmænd for det svenske miljøparti De Gröna, Maria Wetterstrand og Peter Eriksson.

Joschka Fischer, tidligere vicekansler og udenrigsminister for det tyske miljøparti Die Grünen.

vicekansler og udenrigsminister Joschka Fischer, der i løbet af sin embedsperiode udviklede sig til den mest populære politiker i Tyskland. Gennem de syv år ved magten opnåede partiet en række bemærkelsesværdige resultater: Nye miljøbeskyttelses- og klimaprogrammer, en ny energipolitik, der omfattede en aftale om afvikling af landets sytten atomkraftreaktorer og en lov til fremme af vedvarende energi (i nært samarbejde med den socialdemokratiske 'økologiske fløj'), der blev starten på et grønt industrieventyr. Hertil kom en landbrugsreform og en grøn afgiftsreform, mere forbrugerbeskyttelse og en liberal minoritetspolitik med flere borgerkabsrettigheder til etniske mindretal.

Efter regeringsskiftet i 2005 forventede de fleste, at Fischers exit fra politik og rollen som oppositionsparti ville svække partiet. I stedet er det modsatte sket: Før det næste valg står partiet med meningsmålinger på op til 25 procents vælgertilslutning til at fordoble sit mandattal. Mange vurderer, at det på længere sigt har potentialet til at blive det største parti i Tyskland – foran socialdemokraterne og CDU.

Et dansk miljøparti?

De tyske grønnes succeshistorie er imidlertid ikke enestående: også andre steder findes der store miljøpartier, der har siddet i regering eller været regeringsbærende. Man behøver blot at kaste et blik over Øresund, hvor det svenske miljøparti længe har været med til at sikre et socialdemokratisk regeringsflertal og med et andet valgresultat kunne have været i regering i den nuværende embedsperiode. Det er derfor i høj grad relevant at spørge:

Hvis man har fremgangsrige miljøpartier i vores nabolande, hvorfor så ikke i Danmark?

Faktisk har der eksisteret et grønt parti – De Grønne – som i mere end tyve år var medlem af EGP og ved folketingsvalget i 1987 fik næsten 50.000 stemmer, svarende til 1,3 pct. af stemmerne. Partiets problem var, at det ikke var i stand til at udvikle en politisk platform, der appellerede til nogen større vælgerkreds. I 2008 blev partiet ekskluderet af EGP, efter sigende fordi det samarbejdede med Folkebevægelsen mod EU, der er medlem af en anden gruppe i EU-parlamentet end EGP.

Under fraværet af et traditionelt grønt parti har der i Folketinget i stedet udviklet sig en model, hvor de fleste af partierne har udviklet 'grønne enklaver'. Mest iøjnefaldende er SF, der, selvom partiet kun har observatørstatus i EGP, har to højt profilerede medlemmer af den grønne gruppe i EU-parlamentet. Enklaven med den største gennemslagskraft har i de senere år været de konservative, som dog er blevet svækket ved Connie Hedegaards fratreden som klima- og energiminister. Det grønne parti i Folketinget er formentligt Enhedslisten, der dog på grund af sin størrelse og positionering kun synes at udøve marginal indflydelse på grøn politikudvikling.

Grønt samvittighedsspørgsmål

Hvis man skal vurdere udsigten til, om og hvornår udbuddet af politiske partier i Danmark kommer til at leve op til 'den grønne europæiske norm', må man gå ud fra, at det er uundgåeligt, at det sker, men at tidshorisonten er vanskelig at vurdere. Udgangspunktet er, at der foreligger et svigt gennem mange år hos de aktører, der andre steder har kunnet skabe grobunden for miljøpartier – først og fremmest miljøorganisationerne og de skrevne og elektroniske medier. Paradoksalt nok kan man argumentere for, at en stor del af ansvaret – om ikke hovedansvaret – påhviler de grønne medlemmer af Folketinget, på trods af den positive indflydel-

se, de udøver i deres partier. Erfaringen viser nemlig, at det er vanskeligt, om ikke umuligt, at skabe et nyt parti, hvis ikke man i forvejen sidder i Folketinget. Opkomsten af SF, VS og Liberal Alliance er eksempler herpå. Folketingsmedlemmer er ifølge Grundloven kun forpligtede af deres samvittighed – ikke af partiloyalitet – og hvis man går ud fra, at de grønne medlemmer er valgt på grund af den grønne identitet, og denne identitet korresponderer med en reel økologisk bevidsthed, tilsiger den, at de bør maksimere resultatet af det arbejde, de gør. Ud fra denne forudsætning kan man hævde, at der foreligger ikke blot en ret, men en pligt til at bryde ud og danne et miljøparti, der har international standard.

Dette samvittighedsspørgsmål bliver ikke blot aktuelt ved dette valg, men vil med stigende intensitet vende tilbage, indtil vælgerbefolkningen – og særligt de hundreder af tusinder af vælgere, der ønsker at give højeste prioritet til en effektiv og troværdig miljø- og klimadagsorden – får det miljøparti, tiden og omstændighederne fordrer.

LINKS OG LITTERATUR

Links:

European Green Party (EGP):

europeangreens.eu

Den grønne gruppe i EU-parlamentet:

www.greens-efa.eu

Miljøpartiet de Gröna: www.mp.se

Bündnis 90 / Die Grünen: www.gruene.de

Litteratur:

Per Gahrton og Angela Aylward:

Grøna i regering, Cogito 2010.

Joachim Raschke:

Die Grünen, Wie sie wurden, was sie sind,

Büchergilde Gutenberg 1993

Die Zukunft der Grünen, Campus Verlag 2001

Vihreät De Gröna

Den mest miljørigtige kilowatttime er den kilowatttime, som ikke er brugt.
CEO Ray Anderson, Interface Floor

Virksomheder kan tjene penge på bæredygtighed

■ Af Josefine Campbell cand. merc kom. & minor i CSR og Sustainable Business. Er stifter af virksomheden Campbell Co, som hjælper visionære ledere med bæredygtig fornyelse og formidling.

Grøn innovation. Bæredygtige forretninger, der tager hensyn til natur og mennesker, kan give forretningsmæssige fordele. Der er flere muligheder for at komme i gang.

Der er efterhånden mange virksomheder, der arbejder med bæredygtig og samfundsansvarlig forretningsudvikling. Dansk Erhverv og Mandag Morgen offentliggjorde i december 2010 en undersøgelse blandt Dansk Erhvervs medlemsvirksomheder, som viste, at 83 procent af medlemsvirksomhederne med over 100 ansatte på en eller anden måde arbejder med bæredygtighed eller samfundsansvar. Hver femte af dem tjener penge på det. For kun otte procents vedkommende giver det underskud, og 45 procent mener, at det går lige op. Resten, cirka 28 procent svarer, at de ikke ved det. Det tyder på, at det rent faktisk kan være en god forretning at udvise samfundsansvar og være bæredygtig. Dansk Erhverv repræsenterer 20.000 virksomheder og 100 brancheorganisationer inden for handel, rådgivning og vidensservice, oplevelse og velfærd og transport.

Også markedet for salg af økologiske varer og bæredygtige skovprodukter (FSC) er i vækst. Den Europæiske økologiforening IFOAM har lige udgivet en undersøgelse, der viser, at det økologiske marked steg med fem procent i 2009 på trods af finanskrisen. Danskerne er ifølge undersøgelsen det folk, der køber flest økologiske varer pr. indbygger, mens de største markeder ligger i Frankrig, USA og Schweiz. Herhjemme forventer Økologisk Landsforening en vækst på 12 - 18

procent i Danmark de næste tre år – målt i værdi – af salg af økologiske produkter. Også når det gælder bæredygtig skovdrift er der vækst at spore. NepCon (det danske kontor for certificering af bæredygtigt skovbrug) havde i efteråret 2010 160 medlemmer sammenholdt med kun 62 i efteråret 2007. Selvom der er forskelle fra marked til marked, kan man samlet set godt konkludere, at efterspørgslen på bæredygtige produkter er stigende.

Eksklusiv forbrugergruppe

Det er dog stadigvæk en forholdsvis lille gruppe af forbrugere, der køber økologiske eller fair trade produkter, men antallet er voksende. En undersøgelse foretaget af Epinion for Mandag Morgen og DONG Energy i 2010 viser, at danskerne anser klimaforandringer, næst efter 'fattigdom og mangel på mad og rent drikkevand' som det mest alvorlige problem, verden som helhed står over for. Samme undersøgelse viser også, at 74 procent mener, at det er vigtigt, at de virksomheder de handler med tager ansvar for klimaet. Omvendt, så er der langt flere der siger, at de gerne vil købe bæredygtigt, end dem der faktisk gør det. En undersøgelse foretaget af Forbrugerrådet i 2010 viste, at hovedårsagen hertil er, at pengepungen trykker. De fleste danskerne foretrækker at købe samfundsansvarligt, det skal bare helst ikke koste dem ekstra. Det betyder, at der er en betydelig gruppe forbrugere, der kan vindes, hvis man kan tilbyde dem bæredygtige ydelser til samme pris.

Også når det gælder etiske eller bæredygtige investeringer er der et voksende marked. Flere og flere investorer begynder nu →

at se på, om de virksomheder de investerer i også har en strategi for bæredygtighed eller samfundsansvar. Både Investeringsbanken Goldman Sachs datterselskab GS Sustain og JP Morgan arbejder strategisk med bæredygtige investeringer i virksomheder og spør vækst for netop de virksomheder, som arbejder med bæredygtighed.

Investorerens interesse, markedets udvikling og ikke mindst virksomhedernes erfaringer viser, at det nu både er fornuftigt i forhold til natur, mennesker og økonomi for virksomheder at arbejde med bæredygtighed – men hvordan tager man fat på det arbejde?

Bæredygtighed på skemaet

Der er uendeligt meget en virksomhed kan gøre for at forbedre sin adfærd, og selv de virksomheder, der har arbejdet mest og længst med at udvikle bæredygtige principper erkender, at der stadig er meget mere, de kan gøre. Når virksomhederne ikke kan gøre det hele på en gang skyldes det, at de kun kan arbejde med et begrænset antal projekter ad gangen, og at de skal prioriteres både i forhold til virksomhedens kortsigtede og langsigtede mål. Vi må naturligvis ikke glemme, at virksomhedsledernes første opgave er at tjene penge. At arbejde med bæredygtighed er en pragmatisk tilgang til, hvordan virksomheder kan kombinere indtjening med at skabe en bedre verden. Figur 1 viser nogle

forskellige indgange til at arbejde med bæredygtighed i organisationer: Indgangene er:

1. Afrapportering
2. Eget aftryk og spild
3. Leverandørstyring
4. Innovation
5. Imageopbygning

1. Afrapportering

Ifølge den nye paragraf §99a i Årsregnskabsloven skal de 1.100 største danske virksomheder i deres årsregnskab oplyse, om de har en politik for samfundsansvar – en såkaldt Corporate Social Responsibility eller CSR-strategi, og hvad den i så fald består af. Desuden skal de konkret fortælle, hvordan ordene omsættes til handling, og hvilke resultater der er opnået. Det er således ikke nok bare at skrive, at man vil forurene mindre. Man skal også skrive, hvordan man vil gøre det – og i hvor høj grad det lykkes.

Når virksomheder begynder at afrapportere CSR i årsrapporten, forpligter det således til, at der skal fortages nogle konkrete indsatser, og der skal opstilles nogle konkrete målsætninger for virksomhedens fremadrettede udvikling. Erhvervs og Selskabsstyrelsen vil dog vente nogle år med at håndhæve loven, så virksomhederne får et par år til at øve sig. Så indtil videre har det været NGO'erne, pressen og forbrugerombudsmanden, der har

holdt virksomhederne i ørene med hensyn til, hvordan de formidler virksomhedens miljømæssige eller sociale engagement.

2. Minimere eget aftryk og fjerne spild

At fjerne spild i både energiforbrug, råvare, mandetimer etc. betyder også hurtigt en økonomisk gevinst for virksomheden. Hos den amerikanske tæppevirksomhed Interface Floor sparede man det, som svarede til 10% af virksomhedens omsætning ved at minimere spild i produktionen, energi og andre ressourcer. Et argument, der hurtigt kan få en ledelse motiveret. I Danmark tilbyder virksomheder som DONG Energy og Deloitte at hjælpe virksomheder med at gennemgå deres forbrug og processer med henblik på at minimere spild.

3. Leverandørstyring og ansvarligt indkøb

Hvis man begynder at satse på, at ens virksomhed skal have en samfundsansvarlig profil, kan det dog blive en hygiejnefaktor, at virksomheden arbejder med styring af sin værdikæde. FN's 'Global Compact' er en af de mere anerkendte aftaler om, hvordan virksomheder kan agere ansvarligt i forhold til, hvordan de køber ind, og hvilke krav de stiller til deres leverandører. 'Global Compact' har konkrete retningslinjer, som virksomheder kan følge. At få styr på, hvor en virksomhed får sine ressourcer fra, og om det forgår

FIGUR 1: INDGANGE TIL BÆREDYGTIGHED I ORGANISATIONER

	Afrapportering	Eget aftryk og spild	Leverandørstyring	Innovation	Imageopbygning
Udbytte	- Lovmæssigt krav for større virksomheder - På forkant med udviklingen for mindre virksomheder - Goodwill hos interessenter inkl. investorer	- Goodwill hos interessenter - Employer branding og medarbejder glæde - Økonomiske besparelser på forbrug	- Riskostyring - Mulighed for mindre spild	- Nye koncepter til ydelser af social eller miljømæssige karakter - Mulighed for overbevisende branding - Mulighed for adgang til nye markeder og vækst	- Added brand value - Preference hos nogle kunder - Mulighed for at hæve priser i visse tilfælde - Goodwill hos interessenter - Medarbejderglæde - Employer branding
Handlinger	- Beslutning om fokus - Målesystem f. eks. GRI - Materiale til årsrapport	- Indsats omkring eget direkte miljøaftryk - Indsats omkring medarbejdervilkår - Indsats omkring lokalområde	- Global Compact - Bevidsthed hos indkøbende medarbejdere - Indkøbspolitik	- Konceptudvikling - Udvikling & design - Prototyping & test	- Identifikation af budskab og historier - Konkrete CSR-værdier på brand kontaktfiler - Formidling - Måling
Fundament	CSR STRATEGI Intentionen				

©2010 Josefine Campbell

SMÅ ENERGI LØSNINGER KRÆVER STORE MARKEDER

Philips projekt SMILE (Sustainable Model In Lighting Everywhere) er et eksempel på social og energimæssig innovation.

Projektet blev sat i gang for at udvikle nye løsninger til belysning i landbosamfund i udviklingslandene. Det er et problem for produktiviteten i disse områder, at så mange mennesker ikke har lys om aftenen. F.eks kan det forhindre børnene i at læse lektier. Philips har designet lamper, der lades op ved hjælp af solenergi, og som er egnede for mennesker, der har uregelmæssig eller ingen adgang til strøm.

Når man producerer til denne type målgruppe, skal man sikre sig, at målgruppen er så stor, at man kan tjene penge på en lille margin af en stor mængde. Da der er rigeligt med fattige mennesker med uregelmæssig eller ingen adgang til el, og da de har et reelt behov for lamper, der

imødekommer deres behov, er der et godt forretningspotentiale for Phillips her. Både for at udvikle et nyt marked og for at hjælpe målgruppen med et reelt problem.

ansvarligt er dog en meget stor opgave. Det betyder ikke, at man skal lade være, men man skal vide, at det kan kræve mange ressourcer. Et konkret hurtigt afkast på leverandørstyring for virksomheden er svært at opføre. At sikre en ansvarlig leverandørstyring kan til gengæld have en præventiv virkning på virksomhedens gode image.

4. Innovation

Samfundsansvarlig innovation er udvikling eller nye opfindelser, der både løser et samfundsproblem, såsom miljømæssige problemer eller sociale problemer, og som virksomheden kan tjene penge på. Mange virksomheder har teknologier, viden og andre aktiver, som igennem en innovationsproces kan blive til en ny ydelse, der løser et problem og som har et markedspotentiale. Det kan både være forbedringer på virksomhedens kerneydelse, sådan at eget produkt bliver mere samfundsansvarligt, og at man bruger sin viden, teknologi og fremgangsmåder, på nye problemstillinger af social og miljømæssig karakter. F. eks lancerede Hollandske Phillips i 2004 projektet SMILE (se boks, red).

5. Imageopbygning

Det er en skam, ikke at fortælle om verden om alt det gode, man gør. Et samfundsansvarligt image kan have mange gevinster, hvoraf nogle kan måles direkte på bundlinjen. For 50% af alle de virksomheder der arbejder med samfundsansvar og bæredygtighed er forbedring af deres image en motivationsfaktor.

De fleste mennesker kan godt lide, når andre gør noget godt. Det gælder både forbrugere, medarbejdere, myndigheder og andre interessenter. Novo Nordisk som er en af forgangsvirksomhederne inden for virksomheders sociale ansvar, har i mange år oplevet at være en fortrukket arbejdsplads blandt mange akademikere, netop fordi de har et

image som en virksomhed, der tager sig godt af sine medarbejdere og omverden.

Men virksomhederne skal sørge for, at de følger forbrugerombudsmandens anvisninger, så de ikke beskyldes for 'greenwashing' eller lignende. I denne disciplin er det godt at rådføre sig med eksperter, som ved noget om CSR-kommunikation i stedet for at bruge et reklamebureau, så virksomheden ikke kommer i problemer med pressen. Formålet er i sidste ende, at virksomheden kan få et fortjent afkast af sine investeringer i bæredygtighed. Bæredygtighedskommunikation er en af de mere sofistikerede kommunikationsdiscipliner og kræver omtanke. Men hvis det gøres rigtigt kan det skabe megen værdi for virksomheden.

Hver femte virksomhed, der arbejder med bæredygtighed tjener penge på det.

Dansk Erhverv, dec 2010

EU's miljøtilstand. Ressourceforbruget i EU er steget voldsomt i det seneste årti, viser ny rapport fra Det Europæiske Miljøagentur. Til gengæld er der fremskridt, når det gælder CO2-reduktioner.

■ Af Bo Normander, Global
Økologisk redaktion

Det Europæiske Miljøagentur (EEA) i København har netop offentliggjort sin fjerde rapport om miljøets tilstand og fremtidsudsigter (SOER2010) – en samlet vurdering af, hvordan og hvorfor miljøet i Europa ændrer sig, og hvad vi kan gøre ved det. Rapporten, der udkommer hvert femte år, konkluderer, at en fuldt integreret strategi, som skal gøre Europa til en ressourceeffektiv grøn økonomi, ikke bare vil give et sundere miljø, men også vil styrke velstanden og den sociale samhørighed.

Miljøagenturets nye vurdering viser, at den globale efterspørgsel efter naturressourcer til fødevarer, beklædning, boliger og transport er stadig stigende. Denne øgede efterspørgsel efter *naturlig kapital* belaster økosystemerne, økonomien og den sociale samhørighed både i og uden for Europa.

Jacqueline McGlade, der er administrerende direktør for EEA, beskriver det således: ”Vores forbrug af naturressourcer rækker ved økosystemernes stabilitet. Det gælder både Europa og resten af kloden. Klimaændringerne er hidtil det mest synlige tegn på denne ustabilitet, men en række globale tendenser peger i retning af øget risiko for økosystemerne i fremtiden. Den aktuelle økonomiske krise burde give os noget at tænke på.”

Udfordringerne er enorme, men Europa kan med forskellige tiltag gendanne og bevare sin kapital af naturressourcer. EEA's rapport påpeger, at Europa har akut behov for øget ressourceeffektivitet og bedre gennemførelse af Lissabon-traktatens principper om miljøbeskyttelse. Der må sættes mere ind på en økonomisk værdisætning af miljøets goder som for eksempel rent drikkevand, rene søer og vandløb og en høj biodiversitet – den økonomiske værdisætning må afspejle sig i højere markedspriserne – en proces der kan sættes igang for eksempel ved miljøafgifter. Vi må få større indsigt i miljøets tilstand, og hvordan udviklingstendenserne er for fremtiden. Desuden må vi inddrage forskellige grupper i opbygningen af vores vidensgrundlag og i de miljøpolitiske processer i det hele taget. Alt dette er led i en mere grundlæggende overgang fra en CO2-økonomi til en ægte grøn økonomi i Europa.

”Der er ingen hurtige løsninger. Myndigheder, virksomheder og borgere må gå sammen for at finde innovative måder at udnytte ressourcerne bedre på. Kimene til de fremtidige tiltag findes: Opgaven bliver at få dem til at slå rod og blomstre”, slutter Jacqueline McGlade.

Kraftige regnmængder forårsager oversvømmelser i europæiske byer, og behovet for konkrete tiltag til klimatilpasninger trænger sig på. Overordnet gælder, at hvis den globale temperaturstigning skal holdes under 2 C°, skal EU reducere CO2-udledninger med 80-95% i 2050. Det langsigtede mål er ikke inden for rækkevidde, mens den lovede CO2-reduktion med 20% i 2020 ikke er urealistisk.

Europa bør udvikle en ægte grøn økonomi

Miljøet i Europa – tilstand og fremtidsudsigter 2010:

Vigtigste resultater og anbefalinger

- > **Klimaændringerne:** EU har begrænset udledningen af drivhusgasser og øget brugen af vedvarende energi. De 27 EU-landes udledninger lå i 2009 17% under 1990-niveauet og dermed meget tæt på målet om at mindske udledningen med 20% inden 2020. Tendensen er imidlertid ikke positiv i alle sektorer. Transportsektorens CO₂-udledning steg med 24% fra 1990 til 2008. Ligesom der er langt til EU's mål om CO₂-reduktioner på 80-95% i 2050.
- > **Tilpasning til klimaændringerne:** Uanset om Europa opfylder alle sine mål for begrænsning af udledningerne, og verdens ledere kan blive enige om effektive foranstaltninger, vil Europa stadig skulle tilpasse sig til de nuværende og forventede virkninger af klimaændringerne.
- > **Biodiversitet og økosystemer:** Natura 2000-nettet af beskyttede områder, der nu udgør omkring 18% af EU's areal, har været med til at beskytte truede arter og bevare grønne områder til rekreativ brug. Men intensiveret arealudnyttelse, tab af levesteder og overfiskeri har forhindret EU i at opfylde målsætningen om at standse tabet af biodiversitet inden 2010.
- > **Sundhed og livskvalitet:** Vand- og luftforureningen er aftaget. Det er i betydeligt omfang lykkedes at nedbringe luftens indhold af svovldioxid (SO₂) og kulilte (CO),

Sundhedseffekt af forurening med partikler (PM_{2,5}) angivet som tab af leveår (YOLL = Years of Life Lost) pr. 10 X 10 km², hvilket afspejler at Nordeuropa er mindst forurenet og tyndest befolket.

og der ses et markant fald i indholdet af nitrogenoxider (NO_x). Luft- og vandkvaliteten er dog fortsat utilfredsstillende med udbredte sundhedsvirkninger til følge. Ozon og partikelforurening har fortsat en negativ indvirkning på menneskers sundhed i byerne i form af lavere forventet levealder og akutte og kroniske luftvejs- og kredsløbsforstyrrelser.

- > **Ressourceforbrug:** Ressourceforbruget stiger, men i et langsommere tempo end den økonomiske produktion. Denne delvise afkobling er opmuntrende, men Europa forbruger stadig flere ressourcer. I de 12 nye EU stater steg ressourceforbruget f.eks. med 34% fra 2000 til 2007. Desuden forbruger vi mere end vi producerer, hvilket

betyder, at over 20% af Europas ressourceforbrug nu må importeres (overvejende brændstoffer og minedriftsprodukter).

- > **Inddragelse af borgerne:** Politik alene kan ikke standse eller vende udviklingstendenserne for miljøet. Vi må sørge for, at flere borgere bliver engageret i at mindske deres påvirkning af miljøet. Dette kan opnås ved at inddrage dem i indsamling af data og gennem sociale medier.

EEA's rapport *Miljøet i Europa – tilstand og fremtidsudsigter 2010*, www.eea.europa.eu/soer

Klimatruslen –

hvornår erkender vi dens dramatisk alvorlige og presserende karakter?

Folkelig klimaforståelse. A-våben og a-kraftdebatte blev skabt af bevægelser, der satte rav i den og øgede borgernes bevidsthed til ved store protester at stoppe prøvesprængninger og sikre, at Danmark sagde nej til atombevæbning.

Hvorfor sker det ikke med klimaudfordringerne?

På vej mod 5 meters vandstandsstigning i dette århundrede?

Ifølge Nasa's *Goddard Institute for space Studies* og *Columbia University Earth Institute* foregår afsmeltningen af Arktis og Antarktis nu så hastigt, at der kan ventes omkring 5 meters stigning i klodens havvand inden år 2100. Det vil ødelægge livsmulighederne i landområder overalt på kloden, inklusive byer og landbrug ved flodmundinger samt de mange kystnære byer og storbyer i øvrigt – samt Stillehavets øsamfund.

Miljø skal gøres synligt

Miljøorganisationerne er vigtige aktører i denne sag. De er mange og deres medarbejdere arbejder engageret og dygtigt. Spørgsmålet er, om de skal bruge deres kræfter helt som i dag over for klimaproblemet. Samfundet som helhed er ansvarligt, – dvs. det politiske kompleks, erhvervslivet, de offentlige sektorer, oplysningsinstitutionerne, medierne, de folkelige bevægelser, græsrodderne og de mere fast etablerede miljø-ngo'er. Alle kan vi dagligt konstatere, at ikke blot regeringspartierne, men også oppositionen reagerer alt, alt for svagt over for miljøproblemerne, specielt klimatruserne og ressourceforvaltningen.

Jamen dog, vil mange sige. Og man vil pege på en række tiltag gennem årene. Men realiteten er, at der på centrale områder er tale om helt utilstrækkelige indsatser. Allertydeligst viser passiviteten sig ved de årlige finanslovsvedtagelser samt i de politiske oplæg og debatter forud for folketingsvalgene. Her bliver de presserende miljøopgaver ikke drøftet og besluttet på samme niveau som andre centrale spørgsmål. Der bliver derfor heller ikke afsat tilstrækkelige midler til at løfte de mest påtrængende opgaver.

Hvis det skete, så var Danmark i dag i gang med at højisolere alle typer bygninger, private som erhvervsmæssige og offentlige. (Det ville i øvrigt give en tiltrængt forøgelse af beskæftigelsen og spare mange penge og fossile CO₂-udledninger i fremtiden). Desuden ville vi være meget længere fremme med planlægning og investering i bæredygtig byudvikling og transportsystemer. Samt med afvikling af kul og olie og overgang til sol, vind, biomasse og geotermisk energi. (Igen store beskæftigelses- og eksportløft). Nævnes skal også det nødvendige skift til et bæredygtigt landbrug – det er simpelthen katastrofalt, som dette felt svigtes.

Dokumentation? Den findes i miljøbevægelsernes tidsskrifter og rapporter igennem en lang årrække, den findes på uafhængige tænketankes hjemmesider og i seriøse dagblade. Mest grundigt findes den i uafhængige forskningsinstitutioners skrifter og netpræsentationer.

Fejler miljøorganisationer?

Men nu miljøorganisationernes samlede indsatser? De yder jo så meget og så godt. Og det er ikke til at skære organisationerne over én kam. Jeg vil prøve at nærme mig spørgsmålet ad en historisk omvej. Hvordan var det med kampagnen mod atomoprustningen og prøvesprængningerne i 1950'erne og 60'er-

ne? I lande som USA, Storbritannien og Danmark opbyggedes vældige folkelige bevægelser, som med alle mulige kraftfulde protestaktioner og oplysningsarbejde stoppede prøvesprængningerne. Og for lande som Danmark (undtagen Grønland) blev atombevæbningen tilmed forhindret. Intet mindre!

Men kan det overhovedet sammenlignes med klimatruserne? Ja, på et bestemt punkt, alle forskelle til trods: Klimapåvirkningen har et trusselsbillede, som globalt er fuldt så forfærdeligt som en atomkrig. Hvis indsatsen for klimabeskyttelse ikke opbygges på omfattende vis allerede i disse år, så vil nedbrydningsprocesserne blive så selvforstærkende, at hundredtusinder, formentlig millioner af mennesker vil få ødelagt deres livsgrundlag. Det er allerede på vej ud over kloden i dele af Afrika, Latinamerika og Asien og på Stillehavsøerne. Store forvarsler for katastrofen ruller i disse år frem over kloden. Allerstærkest i Syd. Helt aktuelt tyder nye vurderinger på en vandstandsstigning i verdenshavene på mindst 5 meter i dette århundrede. (James Hansen og Makiko Sato fra NASA Goddard Institute og Columbia Earth Institute, New York). De 5 meters vandstandsstigninger globalt plus alle de øvrige klimatiske følgevirkninger, – kan kun afværges ved dramatisk indsats – planlagt og igangsat NU. Det er dette, som slet ikke er bredt forstået.

Folkelig pres

Klimaindsatsen må tydeligvis begyndes lokalt og nationalt og brede sig bl.a. i kraft af de oplagte fordele, som en gennemgribende indsats vil give de lande, som går forrest. De voldsomt modsætningsfyldte globale klimaforhandlinger skal støttes; men at afvente bindende internationale aftaler betyder tydeligvis fortsatte alvorlige udsættelser. Inspiration og igangsætning kan derimod udfolde sig lokalt og regional i kraft af folkeligt politisk pres med følgende politiske beslutninger og med erhvervsmæssige initiativer.

Men hvad skal netop ngo'erne, græsrodderne og andre folkelige bevægelser gøre? Situationen og det konkrete problem er som fremhævet helt anderledes end førhen. Men ikke opgaven. Hvad skal fremgangsmåderne være? – Yderst markante, meget synlige, til tider drastiske, tværpolitiske. Indsatser og aktioner skal som i dag kombineres med oplysning. Men hvordan ellers? Da tiden og situationer er ny, så finder man kun ud af det ved debat og afprøvninger i – og uden for – organisationerne. Der er utvivlsomt enighed om, at det haster.

uffe.geertsen@mail.tele.dk

■ Af Uffe Geertsen, Global Økologi

I en artikel i magasinet *Vedvarende Energi & Miljø* dec. 2008 skriver sociologen

Jeppe Læssøe, at mange menneskers ønske om at samarbejde i bred enighed har medført, at strukturelle barrierer, værdimæssige dilemmaer og konflikter mellem forskellige interesser ikke kommer frem, når alle skal være enige. Når vægten lægges på at få mange med til lidt, så bliver enhver ubekvem eller radikal tanke på den samtidige materielle forbrugsvækst ekskluderet. Konsensus luller folk i søvn. Danmark har brug for en miljøbevægelse med mod til at hive narresutten ud af munden på os. A-kraftdebatten og EF-debatten blev skabt af bevægelser, der skabte rav i den, og herigenem gjorde danskerne langt mere bevidste om disse sager end i andre lande.

Så vidt Jeppe Læssøe. Danmark har nu oplevet 10 år med stadigt voksende miljøproblemer, som der er gjort alt for lidt for at bøde på. Forskernes og miljøbevægelsernes advarsler har ikke manglet. De økonomiske muligheder for at gribe ind har været til stede. Noget er sket, bl.a. de to energiforlig i 2004 og 2008. Men tiden er spildt i forhold til de største opgaver.

Støj forbigås i larmende tavshed

Støjforurening. Antallet af støjplagede boliger er det samme som for 20 år siden. Skønt sundheds-effekterne og løsninger er velkendte forbigås støjforurening i larmende tavshed af politikerne.

■ Af Kåre Press-Kristensen, civilingeniør, Ph.D., HD(A) redaktionsmedlem Global Økologi og bestyrelsesmedlem Det Økologiske Råd

Omkring 700.000 danske boliger er i dag så belastet af vejstøj, at de ligger over den vejledende grænseværdi for støjforurening på 58 decibel (dB). Hermed er antallet af støjbelastede boliger det samme som for 20 år siden. Af de støjbelastede boliger er 150.000 stærkt støjbelastede (over 68 dB). Ikke overraskende ser det særlig slemt ud for hovedstadens 280.000 boliger, hvilket understreges i København Kommunes nye støjhandlingsplan. Ifølge handlingsplanen er ca. 60 procent af hovedstadens boliger så støjbelastede, at de ligger over den vejledende grænseværdi. Og 50.000 boliger er så støjbelastede, at det som udgangspunkt ikke ville være lovligt at op-

føre nye boliger på disse steder i dag. Støjhandlingsplanen indeholder imidlertid ikke tilstrækkeligt med handlingsinitiativer til at opfylde kommunens egen støjmålsætning om, at københavnernes skal kunne sove i fred for sundhedsskadelig støj fra gadetrafikken i 2015.

Støjen giver anledning til en lang række alvorlige sundhedseffekter. Forhøjet blodtryk, hjertekarsygdomme og for tidlig død. Ifølge Miljøstyrelsen dør 200-500 danskere hvert år pga. følgesygdomme knyttet til trafikstøj og et par tusinder indlægges med følgesygdomme. Desuden giver støj anledning til stress, hovedpine, koncentrations- og indlæringsvanskeligheder samt søvnbesvær.

Samtidig har støj stor betydning for værdisætning af boliger, der er et af samfundets største aktiver. Som tommelfingerregel falder prisen på boliger 0,5-1% for hver dB støjen overstiger 58 dB.

Mange løsninger

Sundhedseffekterne og værdiforringelsen af boligmassen gør, at det meget ofte er særdeles favorabel samfundsøkonomi at reducere støjbelastningen. Og der eksisterer da også rigtig mange støjdæmpende foranstaltninger, som kan anvendes til formålet.

Det vigtigste er, at reducere støjkilden f.eks. ved at reducere hastigheden og motortrafikken – særlig andelen af tung trafik. Dette kan effektivt gøres vha. kørselsafgifter, høje parkeringsafgifter i byerne og fysiske trafikbegrænsninger, samt fremme af miljørigtige transportformer. En halvering af den motoriserede trafik giver tilsvarende en halvering af støjniveauet. Bedre teknologi i form af støjsvage dæk, motorer, asfalt, elbiler og elknallerter sænker også støjniveauet markant, men så længe der ikke er indført afgifter eller anden regulering til fremme af støjsvag teknologi, har det ringe effekt.

Hvor det ikke er muligt at reducere støjkilden kan der indsættes støjdæmpende foranstaltninger mellem kilden og de udsatte personer. De mest effektive støjdæmpende foranstaltninger er støjskærme og gode vinduer. Gode støjskærme reducerer støjen 9-12 dB dvs. over 90 procent. Det er vigtigt, at støjskærmene placeres så tæt på støjkilden som muligt dvs. på vejsiden af cykelstierne. Der giver støjskærmene størst effekt og også cyklisterne skånes. Støjskærme kan optræde

som pæne beplantninger og/eller de kan integreres direkte i autoværnet midt på vejen.

Gode vinduer (termolydglas) reducerer både støjen og varmeregningen. Men vinduerne har primært effekt, når de er lukket, med mindre de forsynes med lydskodder, som det bl.a. er gjort i Folehaven i København.

Politikerne sover

Trods de åbenlyse problemer sker der forbløffende lidt. Dette skyldes i høj grad, at folketingspolitikere af partipolitiske grunde (regeringen er borgerlig, de største kommuner socialdemokratiske) ikke ønsker at give kommunerne de nødvendige værktøjer. København må f.eks. ikke indføre kørselsafgifter, så støjen fra den motoriserede trafik effektivt reduceres samtidig med, at der opnås et provenu til at investere i støjdæmpende foranstaltninger og bedre forhold for miljørigtige og støjsvage transportformer. Heller ikke på kommunalt niveau bliver der gjort nok. Kommunerne kunne med stor fordel etablere støjskærme langs de større veje, hvilket af principielle grunde er fravalgt i f.eks. København.

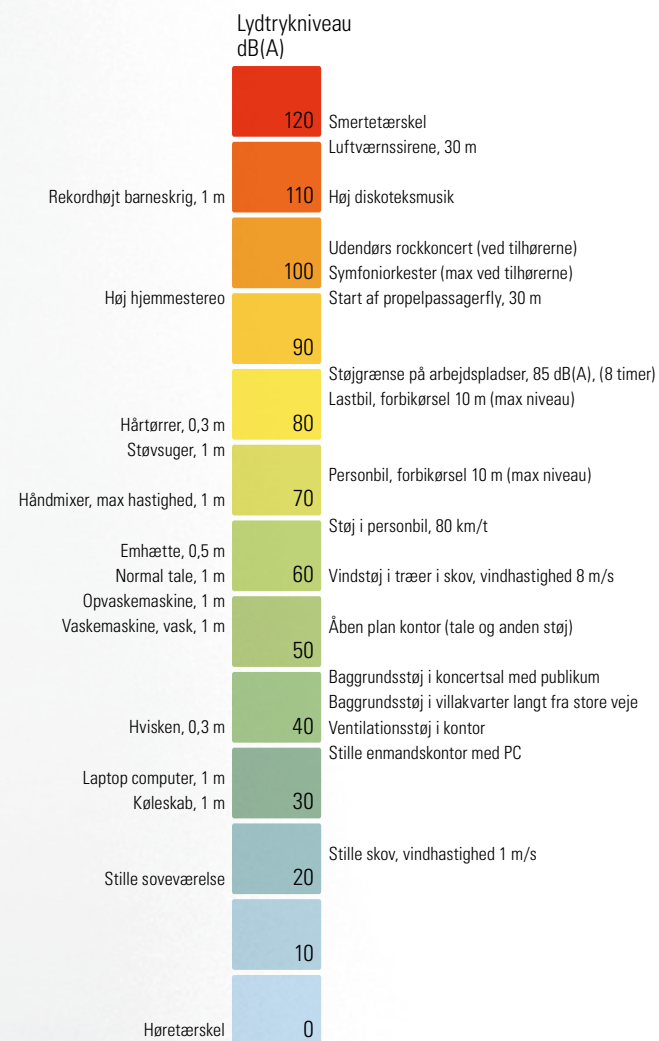
Indsatsen lider også under, at grænseværdien (som stammer fra EUs støjdirektiv) kun er vejledende. Det ændrer dog ikke ved, at det rent samfundsøkonomisk er en rigtig god investering at reducere støjen. Problemet er, at fordelene i form af bedre livskvalitet og stigende boligpriser ikke tilfalder kommunerne, der som udgangspunkt skal afholde omkostningerne til støjdæmpende foranstaltninger. Fordelene tilfalder beboerne og ejeren (eller ejerne) af ejendommene samt regionerne, der får reduceret udgifterne til behandling af støjrelaterede sygdomme.

For at løse asymmetrien kan der etableres støjpartnerskaber – et partnerskab, hvor kommunen og ejeren af en støjbelastet ejendom går sammen i et offentligt-privat partnerskab mhp. at finansiere støjdæmpende foranstaltninger. Derved er ejeren med til at finansiere de støjdæmpende foranstaltninger, der får ejendommen til at stige i værdi. Ligesom ved investering i facaderenovering eller nye badeværelser. Desværre er støjpartnerskaber aldrig rigtig blevet en succes, hvilket nok i høj grad skyldes manglende fokus på muligheden og støjproblemer i det hele taget.

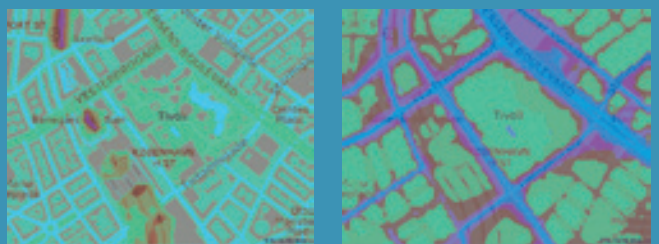
Det er imponerende, at politikerne kan blive ved med at sove trygt trods støjen fra trafikken. Det er på tide de vågner op og gør en seriøs indsats for at løse støjproblemerne.

kpk@er.dtu.dk

STØJBAROMETER

Støj måles i decibel (dB). Høretærsklen starter ved 0 dB. 1 dB er den mindste ændring øret kan opfatte. 3 dB svarer til en fordobling af støjen. En almindelig samtale svarer til 60 dB.

Støjen er kortlagt i de større byer. Her togstøj (t.v.) og vejstøj (t.h.) ved Tivoli og hovedbanegården i København. Jo koldere farver (blå) desto mere støj. Det ses tydeligt, at vejstøj dominerer.

Skader fortsætter mange år endnu

Status. Nyt stort russisk og amerikansk studie med 5000 undersøgelser sætter fornyet fokus på Tjernobyl-katastrofens omfang: Ti tusinder af mennesker er døde, hundreder af tusinder rammes af kræftsygdomme og de sundhedsmæssige og miljømæssige skadevirkninger fortsætter mange år endnu.

■ Af Niels Henrik Hooge, redaktionsmedlem Global Økologi

Den 26. april er det internationale Tjernobyl-dag og femogtyve år siden den største industriulykke i menneskehedens historie. Katastrofen forandrede med ét slag verdens holdning til atomkraft og bidrog ifølge mange eksperter væsentligt til Sovjetunionens sammenbrud. Ved eksplosionen i det ukrainske Tjernobylværks reaktor 4 blev radioaktivitet hundreder gange mere radioaktivitet end ved atombombardementerne af Hiroshima og Nagasaki sat fri. De fleste af de radioaktive emner aflejrede sig i nærheden af reaktoren, hvori mod det lettere materiale blev båret væk af vinden, hovedsageligt til Ukraine, Hviderusland og Rusland. Sammenlagt blev landområder, som var hjemsted for tre milliarder mennesker, ramt af nedfaldet, heriblandt alle landene i den nordlige hemisfære. Internationale eksperter anslår, at et område tre gange større end Danmarks areal blev stærkt forurenet. På ulykkestidspunktet levede der syv millioner mennesker i disse områder. En halv million mennesker måtte genhuses eller forlade deres hjem.

Fem millioner mennesker, herunder mere end en million børn, lever stadig i de stærkt forurenede områder.

Systematiske underdrivelser

Arven fra Tjernobyl har hele tiden været omgærdet af kontroverser, som har delt det internationale forskersamfund i to. Siden 1986 er der pågået en heftig diskussion om, hvor stort det radioaktive udslip var, hvor langt det nåede omkring, og hvad skadevirkningerne for menneskelig sundhed og miljø var. Debatklimaet er ikke blevet bedre af, at mange mener, at de ansvarlige myndigheder har tilsløret følgerne af katastrofen. F.eks. er FN's Verdenssundhedsorganisation (WHO) blevet kritiseret for at underdrive antallet af dødsfald og sygdomstilfælde - efter sigende fordi WHO er forpligtet af en aftale med Det Internationale Atomenergiagentur (IAEA) om ikke at offentliggøre radioaktivitetsrelaterede undersøgelser uden førstehåndsgodkendelse af IAEA. Og i det tidligere Sovjetunionen fik lægerne i lang tid forbud mod at nævne radioaktivitet i Tjernobylpatienternes journaler. I stedet blev sygdomssymptomer tilskrevet stress, tobaksrygning, dårlige kostvaner eller irrationel frygt for radioaktiv bestråling.

5.000 undersøgelser

Meget tyder imidlertid på, at det nu er blevet muligt at få et objektivt overblik over katastrofens omfang. I december 2009 offentliggjorde ledende russiske forskere i samarbejde med videnskabsakademiet i New York et

resumé af 5.000 undersøgelser af Tjernobyl, heriblandt først og fremmest mange russisk-sprogede, der ikke tidligere havde været oversat til engelsk. Resuméet viser bl.a. flg.:

- > Gennemsnitsniveauerne for cæsium-137 og strontium-90 i de stærkt forurenede områder i Ukraine, Hviderusland og Rusland faldt ikke, men steg i perioden fra 1991-2005. I betragtning af, at mere end 90 pct. af den sml. radioaktive dosis stammer fra cæsium-137, der har en halveringstid på 30 år, vil radioaktiviteten i de forurenede områder udgøre en risiko i de tre næste århundreder.
- > Selvom mere end halvdelen af det radioaktive nedfald spredtes uden for Ukraine, Rusland og Hviderusland er der lavet meget få sundhedsundersøgelser her. Som følge heraf er mere end halvdelen af den radioaktivitet, som katastrofen har udsat mennesker og miljø for, mangelfuldt eller slet ikke dokumenteret.
- > Af ca. 830.000 oprydningarbejdere er ca. 117.000 døde i 2005. De fleste af disse var sunde unge mennesker i 1986.
- > Listen over sundhedsskader er længere end hvad de vestlige undersøgelser viser. Eksempler herpå er: Fremskyndet aldring; hjerneskader hos udsatte voksne og deres børn; grå stær hos unge; abnormalitet i tænder og mund; blod-, hjerte-, lunge-,

Fotos: Mads Eskesen

Pripjat (t.v.) var et kæmpestort moderne boligkompleks beliggende omkring 3 km fra Tjernobyl-kraftværket (i baggrunden). Her boede små 50.000 kraftværksarbejdere og deres familier. Efter ulykken natten mellem 25. og 26. april 1986 blev de i første omgang evakueret i tre dage. Ingen vidste, at de aldrig ville vende tilbage. I dag er byen en spøgelsesby, kun besøgt af turister.

Atomkraftulykken kostede op til 100.000 mennesker livet og mange børn af forældre, der boede i området, er i dag ramt af kræft og forskellige former for blodsygdomme.

mave-, indvolds- og urinproblemer samt knogle- og hudsygdomme; kirtelproblemer, særligt lymfekræft og lymfedysfunktioner. Der er tillige fundet genetiske skader og fødselsdefekter, særligt hos børn af oprydningarbejdere og nyfødte i områder med høj radioaktivitet.

- > Femogtyve år efter er sygdomsniveauet fortsat højt i de udsatte områder og sundhedsproblemerne påvirker millioner af mennesker. Før ulykken blev 80 pct. af børnene i de kontaminerede områder i Ukraine, Hviderusland og Rusland anset for sunde, efter ulykken kun 20 pct.
- > Ifølge officielle kilder vil der i en periode op til 70 år efter katastrofen dø 18.500 mennesker og dobbelt så mange vil få kræft. Uafhængige forskere anslår imidlertid, at antallet af dødsfald er sat enogtyve gange for lavt, at antallet af kræfttilfælde bliver 230.000 i Europa plus 19.000 udenfor, samt at miljøforureningen vil generere nye kræfttilfælde igennem hundreder af år.

Økonomisk katastrofe

Også de regionale økonomiske skadevirkninger er graverende: Ifølge oplysninger fra det ukrainske regeringsbureau Chernobyl Interinform var de årlige offentlige udgifter i Ukraine i forbindelse med følgerne af ulykken i gennemsnit 33 mia. kr. mellem 1991 og 2000. Hviderusland, som er det land,

der blev hårdest ramt, fik forurenede omkring 20 pct. af sin landbrugs- og skovarealer på grund af radioaktivt nedfald. Det hviderussiske Videnskabsakademi vurderer, at landets økonomi frem til 2015 vil blive påført et tab på 1.473 mia. kr., svarende til 32 årlige statsbudgetter. Halvanden procent af Ruslands territorium blev forurenede af radioaktivitet fra Tjernobylkatastrofen. Den russiske stats udgifter som følge af ulykken lå mellem 1992 og 1998 på omkring 21 mia. kr. Heraf blev 17 mia. kr. udbetalt i erstatning til oprydningarbejdere og ofre for ulykken.

Et nyt Tjernobyl?

Mange og særligt de, der plæderer for den såkaldte atomkraftrenæssance, hævder, at Tjernobylkatastrofen er et enkeltstående fænomen, fordi Tjernobylreaktoren repræsenterer usikker Sovjeteknologi, der ikke kan sammenlignes med moderne atomkraftværker. Denne antagelse er imidlertid ikke korrekt: Om end vestlige a-kraftværker i al almindelighed er mere driftssikre end de gamle sovjetreaktorer, er der efter 9/11 2001 opstået en ny situation, hvor terrorangreb på a-kraftværker er noget man er nødt til at tage i betragtning. Intet moderne a-kraftværk kan f.eks. modstå et styrt fra et stort eller mellemstort fly og i et sådant tilfælde vil vestlige a-kraftværker i mange tilfælde være farligere end de østlige, fordi de på grund af deres

generelt højere opbrændingshastighed har et større indhold af skadelige radioaktive emner end de gamle sovjetmodeller. Dette gælder også for de nyeste reaktormodeller, som f.eks. EPR-reaktoren i Olkiluoto i Finland og Flamanville i Frankrig, der i sin tid blev præsenteret for offentligheden som fuldstændigt sikre. Siden har sikkerhedsmyndighederne i begge lande imidlertid måttet erkende, at reaktorerne ikke kan modstå flystyrte, og at en ulykke på grund af reaktorkernens størrelse kan blive langt mere omfattende end for ældre atomkraftværker.

Sammenfatning af 5.000 studier af Tjernobyl: Alexey V. Yablokov, Janette D. Sherman-Nevinger, m.fl.: *Chernobyl: Consequences of the Catastrophe for People and the Environment*. The New York Academy of Sciences 2009, 335 s.

Download kapitler fra: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/nyas.2009.1181.issue-1/issuetoc>

Grønt håb

Anmeldt af Niels Henrik Hooge, redaktionsmedlem Global Økologi

Med *Grønt håb* har den socialdemokratiske EU-parlamentariker Dan Jørgensen (DJ) skabt et suverænt og let forståeligt oversigtsværk over en af de mest omfattende problemstillinger, der findes – nemlig klimaforandringerne og international klimapolitik. Bogen er bygget op omkring hans egne analyser, men rummer også interviews med internationale eksperter og aktører.

Bogens optimistiske hovedbudskab er, at det er muligt at redde klimaet og samtidigt skabe vækst og udvikling. Men der er på ingen måde tale om nedtoning af den globale opvarmnings risici eller naiv tiltro til, at den politiske klimaproces automatisk vil føre til et positivt resultat. Farerne er realistisk beskrevet med særlig vægt på Europa og Afrika – det kontinent, der rammes hårdest. DJ's grønne håb bunder i forventningen om, at Københavnererklæringen trods alt kan blive begyndelsen på en meningsfuld politisk proces, der hurtigt kan udbygges bl.a. med bilaterale aftaler. Som medlem af EU's forhandlingsdelegation var han med i forreste række ved COP15 og topmødet disseseres med stor

indsigt. DJ konkluderer, at skylden for det uheldige resultat ikke entydigt kan tillægges en enkel part, men må tilskrives et kollektivt svigt, hvor heller ikke EU påtog sig tilstrækkeligt ansvar: I et interview med WWF's klimachef John Nordbo påvises det ikke blot, at den indsats, som EU lægger op til frem mod 2020, er svagere end de mål, som USA og Kina forfølger, men at verden nu er på vej mod en temperaturstigning på ikke under tre grader.

Også bogens beskrivelse af aktørerne på klimaområdet er fascinerende læsning: USA og Kina påkalder sig her særlig interesse, fordi de står for 40 pct. af de samlede CO₂-udledninger. I et interview med Henry Waxman, formand for energiudvalget i repræsentanternes hus, udtrykkes der behersket optimisme i forbindelse med det amerikanske klimabidrag. Mere positivt er synet på Kinas vilje: I et interview med den kinesiske Greenpeace-aktivist Ailun Yang slås det fast, at en kursændring til mere bæredygtig vækst nu er undervejs. Om den tredje af de store CO₂-udledere – EU – anerkendes det, at Kyoto-protokollen ikke ville have eksisteret uden EU, men det konstateres også, at EU synes at have tabt pusten. I et interview med Connie Hedegaard plæderes der for, at EU redefinerer sig selv og sørger for, at klimaforhandlingerne kommer tilbage på sporet.

Et af bogens højdepunkter er en gennemgang af de sidste ti års danske klimapolitik, understøttet af et interview med Martin Lidegaard fra CONCITO. Danmark sammenlignes med Norge, der udråbes til 'klimaverdensmester' – en titel mange gerne så,

vi fik her i landet. Norge satser på at være fuldstændigt klimaneutral i 2030 og et af bogens største scoops er et interview med Norges statsminister Jens Stoltenberg.

Bogen munder ud i en oversigt over markedsbaserede klimaforanstaltninger – 'en ny grøn bølge' – der ikke udgør en økonomisk byrde, men en investering i fremtiden. *Grønt håb*, der kan anbefales varmt, er opmuntrende i dobbelt forstand: Bogen er indbegrebet af fremragende faglitteratur og samtidigt er det opløftende, at det netop er en indflydelsesrig politiker, der har lagt sine visioner frem til oplysning og inspiration for læsere, vælgere og forhåbentlig også andre politikere.

Dan Jørgensen: *Grønt håb, Klimapolitik 2.0.* Forlaget Sohn 2010, 302 s., 249 kr.

Bedre mad – Kokkenes klimakogebog

Anmeldt af Tina Læbel, redaktør Global Økologi

Redaktør Stine Gudmundsen-Holmgreen (SGH) har udvalgt ti af Danmarks bedste kokke, og stillet dem opgaven: kreer klimavenlig mad, også til hverdagsbrug. Resultatet er en superflot, på sine steder poetisk udseende kogebog med retter spændende

de fra 'dampede muslinger med blomkålsråkost', til 'bundgarnsmakrel i mirabellesaft med tang, agurk og dildolie' til helt enkle retter som 'græskarsuppe'.

Det handler naturligvis (som de fleste af os er bekendt med) om at spise mindre kød, og flere grøntsager, og da helst de lokale som er i sæson. Til trods for utallige sundhedskampagner, så konstaterer bogen dog, at danskernes kødforbrug ligger blandt verdens højeste. Danskerens kødforbrug er pt. ca. 100 kg om året, mens svenskerens fx 'kun' er 80 kg om året. Hvor skal argumenterne til en klimavenlig kostomlægning komme fra? SGH forsøger, at forene vores (nogles) individuelle trang til detox, candidasvampe og antisukker-kure ved at sparke til et højere socialt anliggende: Hvorfor ikke få både sundere mad, mere velsmagende mad og ofte også billigere mad ved at spise klimavenligt?

Du kan starte her, med denne enkle opskrift på rødbedesuppe fra Søren Gericke. Det vil være uretfærdigt at fremhæve nogle af kokkene frem for andre, men Gericke har et helt særligt forhold til det underjordiske – man bliver simpelthen glad over hans evne til at trylle rodfrugter om til ekstravagant natur-madkultur:

Rødbedesuppe (4 personer)

- 3 store rødbeder
- 4 dadler uden sten
- 1 løg
- 1 porre
- salt og peber
- 1¼ l vand
- Græsk yoghurt naturel

1. Rens løg og porre. Snit løg, porre og dadler fint og riv rødbederne groft. Kom det hele op i en gryde, drys med salt og peber og hæld vandet ved.

2. Kog suppen i ca. 20 min., eller til rødbederne er møre. Server suppen som den er eller med en skefuld græsk yoghurt og godt brød. (Anmelderen tillod sig pga. forkølelse at komme frisk chili i retten også).

Bogen har også afsat et par sider (skrevet af Jørgen E. Olesen) til at argumentere for, hvorfor vi både etisk, sundhedsmæssigt og naturvidenskabeligt bør vælge en klimavenlig menu og minimere vores madspild. Det er væsentligt med tal (20% af danskernes klimaaftryk er relateret til mad), men Olesen konstaterer også, at mejeriprodukter og kød er dybt forankret i vores kultur, hvorfor beskatning af klimafjendelige fødevarer kunne være en vej frem, om end pt. kontroversielt.

Lige nu kunne man håbe, at trenden med lokale råvarer og indsamling af bær og planter fra naturen måtte brede sig med lynets hast, også udenfor storbyerne, hvor man jo netop har adgang til naturens spisekammer. Vil du i gang med klimavenlig mad, så er *Bedre Mad – Kokkenes klimakogebog*, et godt sted at starte. *Bon appetit!*

NB! – kom og få smagsprøver fra bogen og hør om mad og klima

ved Det Økologiske Råds arrangement d. 14. april. (se side 30)

Red. Stine Gudmundsen-Holmgreen:
Bedre Mad – Kokkens klimakogebog
Tiderne Skifter 2010. 192 s, 299 kr.

Vild verden – fremtidens føde

Anmeldt af Claus Wilhelmson, redaktionsmedlem Global Økologi

Det hele startede på Noma, den verdensberømte restaurant på Christianshavn i Kbh i sommeren 2009, hvor Tor Nørretranders fik sit 'livs måltid' Det er der kommet en engageret bog ud af, hvor dette ene restaurantbesøg bliver skaleret op til et behov for en global forandring af vores landbrug og spisevaner. Og for at det ikke skulle være nok, så får vi også i samme bog en komprimeret verdenshistorie, fra Adam og Eva til de 9 mia. mennesker vi forventes at være i år 2050. Og vi får løst de fleste problemer med at skaffe mad nok til alle de sultne munde, CO2 problematikken og selvfølgelig også spørgsmålet om, hvad alle efterlønerne skal bruge deres endnu friske kroppe og uandede mængder af tid til i deres otium? Svaret på det spørgsmål er, at de skal samle vild mad.

Den boblende jubel og begejstring, som forfatteren oplevede,

da han indtog "mit livs måltid" skyldes et 'vildt måltid'. Vildt i modsætning til tamt, hvor tam skal forstås som dyrket, opdrættet og kultiveret. Og så er vi inde i kritikken af dagens måde at dyrke landbrug på. Hvis løsningen er en nøgle, hedder nøglen muld: "... det tynde lag af liv, der adskiller jordklodens klipper fra verdensrummets uendelighed". Denne muld skal være et mål i sig selv, og ikke et middel – en lettere omskrivning af filosofien Kants menneskelig morallære om, ikke at betragte dine medmennesker som midler til at nå dine egne mål, men som mål i sig selv – nu udstrakt til også at gælde i naturens verden. Eller hvor pointen måske er, at vi skal droppe vores toverdenstænkning, menneske og natur, og i stedet i tanke og handling være den del af en helhed som vi faktisk er. Et nyt syn på vores væren i verden, hvor vi så at sige skal 'tilbage til fremtiden', og i denne bogs kontekst igen lære os, hvor vi kan finde vilde vækster, og hvilke der er spiselige. Denne viden er for de flestes vedkommende gået tabt, men det er der også råd for i bogen: du downloader en ny app til din smartphone som viser dig hvilken plante du har fundet, om den kan spises og hvad du kan bruge den til. Vi skal blot have bedre mobildækning ude i den vilde verden, og lære at plukke med omtanke og ikke tage det hele på en gang! Det er dog ikke en enten/eller bog, hvor tam og vild er modsætninger, men en både/og bog. Vi skal udvikle vores måde at skaffe føde på, så den mere ligner indsamling af vild mad, end dyrkning af kulturplanter. Hvorfor og hvordan må du læse bogen for at finde ud af.

Et par kritikpunkter sidder du sikkert også med nu, for holder argumentet i virkelighedens verden, at man kan bruge verdens bedste (og dyreste?) restaurant i forhold til en løsning på hele verdens fødevarer-situation? Hvordan sikres der, i givet fald, opbakning til et sådant projekt? Kan vi ud-danne folk via deres smartphone? Er der vild mad nok, og hvordan organiserer vi indsamlingerne? Er der tid nok til en omstilling, eller kommer genmad og andet skidt fra de kultiverende madproducenter først til mølle? Det er derfor det er en anbefalelsesværdig, motiverende og denne gang letlæst bog Tor Nørretranders har skrevet.

Tor Nørretranders: *Vild verden, fremtidens føde*. Forlaget Tiderne Skifter, 202 sider + appendiks og noter, 250 kr.

Offentligt møde 'Mad & klima'

Foto: Anne Schønning Christensen/Villabyerne

Stine Gudmundsen Holmgreen er oplægsholder og redaktør af en ny kogebog med klimavenlig mad.

Torsdag d. 14. april. kl. 15-17.30 inviterer Det Økologiske Råd til offentligt møde om mad og klima – med klimavenlige og asiatisk inspirerede smagsprøver!

Stine Gudmundsen Holmgreen, som er redaktør af den nye kogebog *Bedre mad – kokkenes klimakogebog*, holder oplæg. En anden oplægsholder er én af bogens kokke, Anh Le, som

også står for smagsprøverne. Det Økologiske Råd holder oplæg om mad og kød med omtanke, og vi har en overraskelse med i lommen!

Kom og vær med!

Det koster 100 kr. at deltage, dog kun 50 kr. for studerende, pensionister og

arbejdsløse. **Sted:** København. Nærmere sted samt det endelige program offentliggøres på www.ecocouncil.dk

Tilmelding på www.ecocouncil.dk senest 12.4. kl. 13 – eller på tlf. 3315 0977.

Efter mødet er der generalforsamling i Det Økologiske Råd (se Kalender, modsatte side).

Biogas til tung trafik

Vi har fået støtte fra Trafikstyrelsen til et projekt om biogas til lastbiler, som kobles med et projekt i Arriva om biogas til busser. Der skal etableres en gasfyldestation og indkøbes 4 lastbiler og 7-10 busser. Det overvejes, om biogassen skal fødes ind i naturgasnettet, eller om den skal købes komprimeret på væskeform i Sverige. I det første tilfælde skal der ske opgradering af biogassen til naturgaskvalitet samt laves certifikater, så man kan se, at den forbrugte gas – som mest vil være naturgas – modsvarer den mængde biogas, der fødes ind i naturgasnettet. Der skal også foretages målinger af luftforureningen. Samarbejdspartnere er Dong-Energy, Volvo, Scania, Biogasbranchen, Teknologisk m.fl.

Foto: Bilmagasinet.dk

Elbiler i fleksible flåder

Vi har sammen med Delebilfonden og Miljøpunkt Amager fået 1,7 mio. kr til et projekt, der hurtigt skal få elbiler ud at køre i delebilflåden i København. Målet er, at finde ud af hvordan og hvor hurtigt man kan få elbiler ind i fleksible flåder som delebils- eller udlejningsbilflåder. Vi vil undersøge brugernes oplevelser før og efter deres debut som elbilist, og også om det gør en forskel, at der er mulighed for et hurtigt batteriskift.

Økologisk landbrug ved Østersøen

Projektet, som har deltagere fra alle landene omkring Østersøen, er nu godt i gang. Målet er at fremme økologisk kredsløbslandbrug baseret på lokale fornybare ressourcer. Det bygger videre på et tidligere projekt, hvor der er målt på næringsstofbalancen for en række landbrug, der arbejder efter disse principper. Der skal etableres et eller flere ERA-demonstrationsbrug i alle landene. Til efteråret afholdes en konference 'Diet for a Clean Baltic' i Kbh, hvor lokal afsætning bl.a. via offentlige indkøb er på dagsordenen. Politisk skal vi formidle erfaringer med bl.a. Vandmiljøplaner, og vi skal udvikle policyforslag til brug i Østersølandene. Det Økologiske Råd er dansk koordinator for projektet, hvor også Kbh's Madhus, Økologisk Rådgivning og Økologisk Landsforening deltager.

Foto: Dansk Eksportråd

Sponsorer en husdyrklage!

Vi har nu påklaget 525 miljøgodkendelser af husdyrbrug til Miljøklagenævnet. 75 af klagerne er afgjort af Miljøklagenævnet – vi har fået medhold i alle. Vi har også 'vundet' 55 klager, som vi har trukket tilbage, efter at landmændene har fået et tillæg til deres miljøgodkendelse, som opfylder miljøkravene i vores klage.

Vores klager har bidraget til markante forbedringer i kommunernes afgørelser, så der nu er blevet længere mellem klagerne. Hvor vi sidste år sendte 50 klager i jan/feb, har vi i år sendt 8.

Fra 1. januar i år har vi skullet betale 3.000 kr./pr klage i gebyr. Derfor søger vi nu sponsorer til vore klager. Send en mail til husdyr@ecocouncil.dk, hvis du vil sponsorere en husdyrklage. Du får pengene tilbage, hvis vi vinder sagen!

Foto: Jimmi Larsen

Opret støttekonto hos Merkur!

Det Økologiske Råds samarbejde med Merkur Bank gavner investeringer i bæredygtig udvikling og støtter vores arbejde. Fra Merkurs støttekonto i 2010 modtog vi 16.652 kr. Dvs. der i gennemsnit stod 1.110.136 kr. på støttekontoen. I 2009 modtog vi 8.712 kr. og i 2008 fik vi 5.257 kr.

Du kan oprette en støttekonto på vores hjemmeside: www.ecocouncil.dk eller kontakt www.Merkurbank.dk Der er tale om en almindelig opsparingskonto, hvor Merkur hvert år donerer 1,5% af indeståendet til Det Økologiske Råd.

Teknologi og miljø i landbruget

Projektet om teknologi og miljø i landbruget er nu afsluttet med en række arbejdsrapporter, som lægges på hjemmesiden: Om reduktion af forurening med næringsstoffer og pesticider ved brug af højteknologi, om energibesparelser og biomasseudnyttelse, om jordkvalitet samt om reformen af EU's landbrugspolitik. Der er desuden udgivet to trykte publikationer – en artikelsamling om de nævnte emner og et hæfte med resumé af rapporterne om miljøteknologi.

Arbejdsrapporterne kan downloades fra vores hjemmeside – hæfterne kan fås via vores webshop mod betaling af porto + 10 kr. www.ecocouncil.dk

Projektet er støttet af Landbrugets Promilleafgifts-fonde, Poul Due Jensens fond, Europeanævnet og Energisparepuljen.

Projektet om teknologi og miljø i landbruget består af to trykte publikationer – et hæfte med en artikelsamling om pesticider, energibesparelser, biomasse, jordkvalitet og EU's landbrugsreform samt et uddybende hæfte om teknologi og miljø i landbruget.

Generalforsamling

Torsdag d. 14. april kl. 18:00 i København

Sted: Samme sted som offentligt møde 'Mad & klima'. Sted annonceres senere på www.ecocouncil.dk

Dagsorden:

1. Velkomst og valg af dirigent og referent
2. Formalia
3. Beretninger fra formanden, sekretariatslederen samt Global Økologis redaktør.
4. Fremlæggelse af regnskab og budget.
5. Ideer til det videre arbejde, herunder arbejdsgrupper, samt evt. øvrige forslag fra medlemmerne
6. Valg til bestyrelsen
7. Evt.

Forslag fra medlemmerne indsendes senest d. 31.3. til christian@ecocouncil.dk

Evt. ændringer i dagsordenen annonceres på www.ecocouncil.dk

Mere information: www.ecocouncil.dk

Afsender
Global Økologi
c/o Det Økologiske Råd
Blegdamsvej 4B
2200 København N

Global Økologi udfylder et tomrum

LÆSERPORTRÆT. Det eneste danske blad, der specifikt fokuserer på planetens sande tilstand, siger journalist Jonas Thing.

Af Katrine Vestermark Køber, redaktionssekretær

Han greb en dag tilfældigt et eksemplar af Global Økologi i et tog, siden er journalist Jonas Thing, som han selv siger, blevet hængende.

"Global Økologi udfylder et tomrum i Danmark, og det er det eneste danske blad, der så specifikt fokuserer på planetens sande tilstand," siger han. Tidligere oplevede han at være henvist til Twitter og internettet for at finde informationer om miljø- og klimaproblematikkerne, nu gør Global Økologi ham klogere på klima og miljø.

Især formen med et tema tiltaler Jonas, for det giver mulighed for at komme godt rundt om et emne. Temaet om den faldende biodiversitet og verdens befolkningstilvækst får særlig ros.

Plads til forbedringer

Et godt blad kan sagtens bliver bedre. Jonas påpeger, at der kan strammes op både på længde og indhold, især kan man redigere mere i de "kloge hoveders tanker", så de ikke afskrives direkte. Også hjemmesiden bør inddrages mere aktivt, for her ligger muligheden for at dele ud af de vigtige informationer og dele indsigten med flere. "Vi har brug for, at mange flere bliver klogere på klima- og miljøspørgsmål, få dem ud til en bredere målgruppe," afslutter Jonas.

Fortæl os hvad du mener – og vi mener det!

Vi vil gerne høre, hvad du mener om magasinet Global Økologi. Den bedste kommentar vinder 3 flasker økologisk vin: Send din mening til redaktør Tina Læbel på tina@ecocouncil.dk

ET NØDVENDIGT TILSKUD TIL DEBATTEN

Magasinet Global Økologi kvalificerer læseren via uddybede artikler om aktuelt miljø- og klimastof. I hvert nummer behandles et relevant emne som fx hormonforstyrrende stoffer, FN's klimaaftaler og den faldende biodiversitet.